

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл:

**ЗЭРЛЭГ АМЬТЫН ХАМГААЛЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ
СЕМИНАРЫН ТАЙЛАН**

Оролцогч байгуулагууд:

Зүүн бүс нутгийн малчдын нөхөрлөлүүд

*Дорнодын Улсын Тусгай Хамгаалалттай Газруудын “Дорнод” Хамгаалалтын Захиргаа
(ДУТХГДХЗ)*

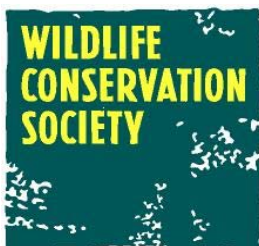
Аймгийн Мэргэжлийн Хяналтын Газар (АМХГ)

Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэгийн (WCS) Монгол дахь Хөтөлбөр

Дорнод Монголын Нутгийн Иргэдийн Байгаль Хамгаалах Холбоо (ДХЗ)

2008 оны 2-р сарын 22 – 23

Чойбалсан хот, Дорнод аймаг

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Улаанбаатар 2008

АГУУЛГА

ХУРААНГУЙ.....	4
УДИРТГАЛ	6
ХӨТӨЛБӨР	7
УУЛЗАЛТ ЯРИЛЦЛАГАНД ОРОЛЦОГЧИД	8
АРГА ЗҮЙ	10
Уулзалт ярилцлагын нээлт болон оршил-Захирал Аманда Файн, Анн Винтерс WCS	11
Зэрлэг амьтан хамгаалахад Сумын Байгаль Орчны Хяналтын Улсын Байцаагчын ажлын үүрэг хариуцлага-Д. Энхбаатар, И. Энхтуяа АМХГ	12
Амьтан, ургамлын талаар “Дорнод” хамгаалалтын захиргаанаас авч хэрэгжүүлж буй хамгаалалтын арга хэмжээ, үйл ажиллагаа-Б. Дэлгэрмаа	13
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн ажил үүргийн тодорхойлолт-С. Болорцэцэг WCS	15
БҮЛГИЙН АЖИЛ-I: Байгалийн нөөц болон зэрлэг амьтдад тулгарах нөлөөллийн жагсаалт.....	17
БҮЛГИЙН АЖИЛ- II: Зэрлэг амьтан хамгаалалын ажлын төлөвлөгөөний бүдүүвч	17
Жүжиглэсэн тоглолтын хэсэг- Ан агнуурын зохицуулалт	18
Оролцогчидийн санал асуулга ба идэвхтэн байгаль хамгаалагчдын үнэлгээ.....	19
Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн Байгалийн Нөөц болон Зэрлэг Амьтдад тулгарах нөлөөллийг дүрслэх.....	19
ҮР ДҮН.....	20
Бүлгийн ажил.....	20
Жүжигчилсэн тоглолт ба Ан агнуурын хуулийн зохицуулалт.....	21
Оролцогчдын санал асуулга ба Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн үнэлгээ.....	23
Нөлөөллийн талаарх мэдээлэл.....	26
ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ ба ДҮГНЭЛТ	28
ХАВСРАЛТ I. Нөхөрлөлд хамаарах зэрлэг амьтдын хамгааллын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө	29
ХАВСРАЛТ II. Оролцогчдоос авах санал асуулга.....	39
ХАВСРАЛТ III. Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг үнэлэх маягт.....	41
ХАВСРАЛТ IV. Бүлгийн ажил I-ийн явцад багуудын жагсаасан Зэрлэг амьтдын ерөнхий бэрхшээл	43

Илтгэлд оролцсон:

Анн Винтерс M.S. Хөтөлбөрийн менежер, Монгол дахь Хөтөлбөр WCS

С. Болорцэцэг Байгаль хамгааллын биологич, Монгол дахь Хөтөлбөр WCS

Н. Бямбажав Орчуулагч, туслах ажилчин

Л. Очирхуяг M.S. Зайнаас тандан судлал/ Газарзүйн мэдээллийн системийн шинжээч, Монгол дахь Хөтөлбөр WCS

Фото зургууд:

Анн Винтерс ба С.Болорцэцэг

ХУРААНГУЙ

Энэхүү семинарын ажил нь дараах үндсэн 2 зорилгыг өмнөө тавьсан. Үүнд: 1) Зэрлэг амьтдыг хамгаалах үйл ажиллагаанд сайн дурын байгаль хамгаалагч, сумын байгаль орчны улсын хяналтын байцаагч болон тусгай хамгаалалттай газрын байгаль хамгаалагч нарын хоорондох хамтын ажиллагааг нэгтгэх, 2) Идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын хяналт үнэлгээ, нөлөөллийн талаар цуглуулсан мэдээллийг нэгтгэх болон нөхөрлөлийн хяналтанд буй нутаг орны зэрлэг амьтад болон бусад байгалийн баялагт үзүүлж буй нөлөөллийг газрын зурагт оруулах эдгээр болно. Дээрх зорилгуудыг ханган биелүүлэхийн тулд малчдын нөхөрлөлийн идэвхтэн байгаль хамгаалагч нар (МН; 11), Мэргэжлийн Хяналтын Газрын сумын байгаль орчны байцаагчид (АМХГ; 8) болон Дорнод Монголын Улсын Тусгай Хамгаалалттай Газруудын Хамгаалалтын Захиргаа (ДХЗ; 6)-ы байгаль хамгаалагч нарыг нэг дор цуглуулан тэд хоорондоо өөр өөрсдийн чиглэлээр өнгөрсөн хугацаанд гарсан зөрчил дутагдал болон тэдгээрээс байгаль орчинд үзүүлж буй нөлөөллийн талаар санал солилцон улмаар нөхөрлөлийн нутаг дэвсгэрт хэрэгжүүлэх зэрлэг амьтдыг хамгаалах ажлын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулсан. Уулзалт ярилцлаганд нийт төрийн болон төрийн бус 4-н байгууллагуудаас 34 хүмүүс оролцсон байна.

Семинар эхлээд зэрлэг амьтдыг хамгаалахад сумын байцаагчийн гүйцэтгэх үүрэг, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн зэрлэг амьтад болон байгалийн бусад нөөцийг хамгаалах болон сайн дурын байгаль хамгаалагч нарын үүрэг хариуцлагын талаарх 3 илтгэлийг сонссон. Үүний дараа оролцогчид ажлын хэсгүүдийн нэг дэх хуралдаанаар тус тусын сум орон нутгийнхаа харьяалалаар ажлын хэсгүүдэд хуваагдан өнгөрсөн хугацаанд өөр өөрсдийнх нь харьяалалын газар нутгуудад зэрлэг амьтан болон байгалийн нөөц баялагийн ашиглалттай холбоотой ажиглагдсан зөрчил дутагдлуудыг тодорхойлон гаргасан. Ажлын хэсгүүдийн хоёр дахь хуралдаанаар зэрлэг амьтдыг хамгаалах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний эхийг хэсэг тус бүр хийсэн. Семинарын төгсгөлд бүх оролцогч нарт үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний эхний хувилбарийг тарааж өгсөн болно. Семинарын төгсгөл хэсгийн өмнө оролцогч нар зэрлэг амьтадтай холбоотой гардаг тодорхой зөрчил дутагдалыг үзүүлсэн бяцхан жүжигчилсэн тоглолт хийж үзүүлсэн. Энэ үйл ажиллагаа нь зэрлэг амьтад болон үүнтэй холбоотой хуулийн хэрэгжилтийн асуудлыг давхар хөндсөн юм.

Семинарын хоёр дахь өдөр идэвхтэн байгаль хамгаалагч нар болон WCS-ийн Монголын Хөтөлбөрийн Газрын ажилтнууд газрын зураг дээр нөлөөллийг хэрхэн тэмдэглэх талаар хамтран ажилласан. Харамсалтай нь, 3 сайн дурын байгаль хамгаалагчид өөрсдийн илрүүлсэн тохиолдлыг газрын зураг дээр солбилцолоор нь тэмдэглэж чадалгүй авчирсан байв. Иймээс нийт оролцогчдод газрын зураг болон луужинг ашиглан зөрчил дутагдал илэрсэн газрыг хэрхэн тэмдэглэх талаар товч заалгасан. Үүний дараагаар манай байгууллагын ажилчид идэвхтэн байгаль хамгаалагч тус бүртэй уулзан өнгөрсөн семинарын үеэр малчдын нөхөрлөлүүдээс цуглуулсан мэдээллийн дагуу санал солилцож, ярилцсан. Эцэст нь оролцогчдод нэмэлт илтгэх хуудсуудыг тарааж өгсөн ба улмаар өөрсдийн бүс нутагт тохиолдсон зэрлэг амьтад болон байгалийн нөөц баялагийн зүй бус ашиглалттай холбоотой мэдээллүүдийг тухай бүрт нь дээрх хүснэгтэнд оруулан баримтжуулахын ач холбогдлыг онцгойлон сануулж хэлсэн болно.

Зөвлөмж:

Ойрын хугацаанд авах арга хэмжээ: 3 – 6 сар

- Хяналт шинжилгээний нөлөөллийн талаарх мэдээллийн санг буй болгох (хүснэгт ашиглан);
- Идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын цуглуулсан мэдээллийг аймаг болон сумын байгаль орчны байцаагч нарт хүргүүлэх;
- Үйл Ажиллагааны Төлөвлөгөөг бүх оролцогч нарт хүргүүлэх;

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

- Нөхөрлөлийн харъяаны бүс нутгийн зэрлэг амьтдыг хамгаалахад шаардлагатай тоног төхөөрөмжүүдийг авах саналаа боловсруулан WCS-ийн Азийн асуудал хариуцсан талд өргөн барих

Богино хугацаанд авах арга хэмжээ: 6 – 12 сар

- Нөхөрлөлийн идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарт зориулсан сүүлчийн сургалтыг зохион байгуулж, улмаар энэ арга хэмжээний үеэр идэвхи зүтгэлтэй ажилласан хүмүүст тоног төхөөрөмж гардуулах (2008 оны 9-р сар);
- Газар орон, амьтан болон ургамалд тохиолдож буй бэрхшээлүүдийн хяналт үнэлгээний талаарх нөхөрлөлийн төвшингийн стратегийг боловсруулах;
- Байгалийн нөөцтэй холбоотой зөрчил дутагдалын талаарх мэдээлэлүүдийг компьютер болон GIS-ийн систем ашиглан загварчилж, мэдээллийн сан бүрдүүлэх;
- Дээрхи мэдээллийн санг Засгийн газрын ижил төстэй үйл ажиллагаа явуулдаг агентлагуудын нэгэнт тогтвортой ажиллаж буй системтэй холбох;
- Идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын зөрчил дутагдалын эсрэг авсан арга хэмжээний талаарх мэдээллийг хууль хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын үйл ажиллагааг идэвхжүүлэхэд ашиглах;

УДИРТГАЛ

Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэг (WCS)-ийн Монгол дахь Хөтөлбөр нь 2006 оны зунаас хойш нөхөрлөлд түшиглэсэн зэрлэг амьтдыг хамгаалахаар малчдын нөхөрлөлүүд болон Дорнод Монгол Нутгийн Иргэдийн Байгаль Хамгаалах Холбоотой хамтран ажиллаж байна. Түүнчлэн 2007 оны 5, 9-р саруудад тус байгууллагууд нь идэвхтэн байгаль хамгаалагчдыг бэлтгэх сургалтыг зохиож, нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн гарах зөрчлийг тэмдэглэх зэрлэг амьтдын мэдээллийн хуудсыг хийхээр нөхөрлөлийн ахлагч болон идэвхтэн байгаль хамгаалагч нартай уулзсан. Харин 2008 оны 2-р сарын уулзалт ярилцлагаар нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн зэрлэг амьтдын хамгаалалыг зохицуулах сэдэвийн хүрээнд хамгаалалттай газрын байгаль хамгаалагч, байгаль орчны улсын хяналтын байцаагч болон идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарыг оролцуулсан сургалт зохиосон.

Зорилго:

- 1) Малчны нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн зэрлэг амьтдын хамгааллын үр ашигтай байдлыг дэмжих;
- 2) Идэвхтэн байгаль хамгаалагч (ИБХ), байгаль хамгаалагч болон сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч нарын хоорондын хамтын ажиллагааны чармайлт болон тэдний оролцоотойгоор зэрлэг амьтдын хамгааллыг ихэсгэх;
- 3) Малчны нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн зэрлэг амьтдад тулгарах нөлөөллийн газрын зураг болон мэдээллийн хуудасны үр дүн;
- 4) Малчны нөхөрлөлийн газар нутгийн хувьд идэвхтэн байгаль хамгаалагч болон Сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч нартай хамтран “Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө”-г боловсруулах;
- 5) Семинарт оролцогчидтой хамтран “Ан агнуурын тухай хуулийг” харах;

Гарах үр дүн:

- 1) Тэдгээрийн газар нутагт түшиглэсэн зэрлэг амьтан болоод байгалийн нөөцийн хувьд ИБХ-ын тэмдэглэсэн нөлөөллийн мэдээллийг газрын зурагт буулгах;
- 2) Идэвхтэн байгаль хамгаалагч, байгаль хамгаалагч болон сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч 3-ыг оролцуулсан “ Үйл Ажиллагааны Төлөвлөгөө”-г бичих;

Хугацаа: 2-р сарын 22 – 23, 1.5 өдөр

Оролцогсод: Дорнод, Хэнтий, Сүхбаатар аймгуудын малчны нөхөрлөлийн идэвхтэн байгаль хамгаалагчид, Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэг (WCS), Дорнод Монголын Нутгийн Иргэдийн Байгаль Хамгаалах Холбоо (EMCCA), Дорнодын Улсын Тусгай Хамгаалалттай Газруудын “Дорнод” Хамгаалалтын Захиргаа (SPAA)

Болох газар: ДХЗ-ы мэдээллийн төвд (1 давхар), Чойбалсан хот Дорнод аймаг

“Зэрлэг Амьтдын Хамгааллыг Зохицуулах Уулзалт Ярилцлага”**ХӨТӨЛБӨР**

ХИЧЭЭЛҮҮДИЙН СЭДЭВ

Лекц /Үйл ажиллагаа	Өдөр	Цаг	Илтгэгч
Бүртгэл -Идэвхтэн байгаль хамгаалагчдаас мэдээллийн хуудас болон газрын зураг цуглуулан авах	2-р сарын 21	20:00-21:30	- Бүгд
Эхний өдөр – Зэрлэг Амьтдын Хамгаалал ба & Зүүн Бүс дэх Хуулийн Хэрэгжилт			
Нээлт	2-р сарын 22	9:00-9:15	- Аманда Файн
WCS-ийн ажилчид танилцуулга хийх	2-р сарын 22	9:15 – 9:30	- Анн Винтерс - С. Болорцэцэг
Сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчын Байгаль орчин ба зэрлэг амьтан хамгаалах ажлын үүрэг, хариуцлага	2-р сарын 22	9:30 –10:00	-И.Энхтуяа БОХШХ-ийн дарга
Тусгай Хамгаалалттай Газар дахь зэрлэг амьтан ба байгалийн нөөцийн хамгаалал	2-р сарын 22	10:00-10:30	-Б. Дэлгэрмаа ДУТХГДХЗ-ы мэргэжилтэн
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчын (ИБХ) ажлын чиг үүрэг	2-р сарын 22	10:30-10:45	- С. Болорцэцэг
<i>Цайны завсарлага</i>	2-р сарын 22	10:45-11:00	
Бүлгийн ажил 1: Зэрлэг амьтан болон байгалийн нөөцөд тулгарах нөлөөллийн жагсаалт			
Зааварчилгаа ба Жишээ: - ИБХ нь өөрсдийн тэмдэглэсэн Байгалийн нөөцийн зөрчлүүдийн жишээг үзүүлэх	2-р сарын 22	11:00-11:20	Зөвлөгч: -Д.Батэрдэнэ ДМНИБХХ-ы менежер
Зэрлэг амьтан ба Байгалийн нөөцөд тулгарах нөлөөллийн жагсаалт: -Бүлгүүд болох (ИБХ, сумын байцаагч, байгаль хамгаалагч) 3-ыг оролцуулсан -өөрсдийн харсан, тэмдэглэсэн нөлөөллийн жагсаалтыг хэлэлцэх	2-р сарын 22	11:20-12:20	
Хэлэлцүүлэг	2-р сарын 22	12:20 12:30	
Үдийн хоол	2-р сарын 22	12:30-13:30	
Бүлгийн ажил 2: Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал			
Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө хийх заавар-эх материалаа ашиглах	2-р сарын 22	13:30-13:45	Зөвлөгч: - Анн Винтерс
Малчны нөхөрлөлийн газар нутагт Зэрлэг амьтан хамгаалах менежмент төлөвлөгөөний загвар - багууд эх материалаа ашиглан үйл ажиллагааны төлөвлөгөө хийх	2-р сарын 22	13:45-14:30	
WCS-ийн ажилчид бүлгүүдтэй хамтран ажиллах: - төлөвлөгөөг компьютерт бичих, хэвлэх	2-р сарын 22	14:30-15:00	- WCS-ийн бүх ажилчид
Бүлгүүд илтгэх (5 мин)	2-р сарын 22	15:00-15:45	
<i>Цайны завсарлага / Rare програмын асуулт/</i>	2-р сарын 22	15:45-16:10	
Жүжиглэсэн тоглолт бэлдэх зааварчилгаа	2-р сарын 22	16:10-16:25	- С. Болорцэцэг
Жүжиглэсэн тоглолт: 3 бүлэг болон “ Ан агнуурын тухай хуулийн ”сэдэвтэй жүжиглэсэн тоглолт бэлдэх	2-р сарын 22	16:25-16:45	- WCS-ийн ажилчид

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Жүжиглэсэн тоглолтын үзүүлбэр : Бүлэг бүр 10 минут/ Хэлэлцүүлэг	2-р сарын 22	16:45-17:45	- Б.Дэлгэрмаа -С. Болорцэцэг
Үйл ажиллагааны үр дүн : Уулзалт ярилцлагын дараагийн өдрийн танилцуулга	2-р сарын 22	17:40-18:00	- Анн Винтерс
<i>Оройн хоол</i>	2-р сарын 22	18:30-20:00	
Кино	2-р сарын 22	20:00	- С. Болорцэцэг
<i>Сүүлчийн өдөр –Малчны нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн Байгалийн Нөөц болон Зэрлэг Амьтдад тулгарах нөлөөллийг газрын зурагт буулгах</i>			
Нээлт: танилцуулга	2-р сарын 23	9:00-9:15	-С.Болорцэцэг
ИБХ нар WCS-ийн газар зүйн мэргэжилтэнтэй уулзах	2-р сарын 23	9:15-12:30	- Л. Очирхуяг
Хамтын уулзалт: Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн зэрлэг амьтанд тулгарах нөлөөллийн талаарх мэдээллийн хуудасыг эргэн харах, хэлэлцэх	2-р сарын 23	9:15-12:30	- Анн Винтерс -С.Болорцэцэг
<i>Үдийн хоол</i>	2-р сарын 23	12:30-13:30	

УУЛЗАЛТ ЯРИЛЦЛАГАНД ОРОЛЦОГЧИД

	Сум	Нөхөрлөлийн нэр	Идэвхтэн байгаль хамгаалагч	Сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч	Хамгаалалттай газрын байгаль хамгаалагчид
--	-----	-----------------	-----------------------------	---	---

Сургалтанд оролцсон:

Дорнод					
1	Матад	Баянбүрд	Өлзийдүүрэн	Е. Төмөрбаатар	
2	Баяндун	Баянухаа	Н.Нанзаддорж	С. Алтансүвд	В. Гантөмөр
3	Матад	Баянхангай	Пүрэвдорж	(2)	Э. Чулуунбаатар
4	Дашбалбар	Дагуурын шинэс		Ү. Бөхчулуун	
5	Гурванзагал	Дэлгэрмөнх	Л. Анхцэцэг	О. Дашзэвэг	
6	Баянтүмэн	Хотонт	Эрдэнэбаяр	О. Энхбаатар	
7	Булган	Хулсаншанд	Эрдэнэчимэг	Д. Батсүх	
8	Сэргэлэн	Яхь нуур	Д. Тогтох	Ганзориг	
Сүхбаатар					
9	Дарьганга	Ганга сөдөт	Саарал	Түвдэн	Тогоонтөмөр
10	Эрдэнэцагаан	Зэгстэй	А. Батсайхан		Г. Мөнгөнцэцэг
11	Эрдэнэцагаан	Мойлт	Батболд		Ц.Дагважав
Хэнтий					
12	Баяновоо	Есөн эрдэнэ	В. Мөнхбаатар		Гомбоцэдэн
			11 ИБХ	8 СБОХУБ	6 БХ
					25 хүн

Бусад оролцогчид:

И. Энхтуяа	БО-ы хяналт шалгалтын хэлтсийн дарга	Дорнод аймгийн Мэргэжлийн Хяналтын Газар
Х. Дашдорж	Захирал	ДХЗ
В. Дэлгэрмаа	Судалгаа, шинжилгээ, сургалт суртчилгаа хариуцсан мэргэжилтэн	ДХЗ
В. Батдорж	Мэргэжилтэн	ДХЗ
Ч. Одмаа	Мэргэжилтэн	ДХЗ
Т. Оюунчимэг	Documentor	ДХЗ
Ш. Ганбат	Захирал	Нөмрөгийн ДЦГ
С. Мөнхсайхан	Мэргэжилтэн	Нөмрөгийн ДЦГ
Д. Батэрдэнэ	Менежер	Дорнод Монголы Нутгийн Иргэдийн Байгаль Хамгаалах Холбоо

9 хүн

Эр = 24

Эм = 10

Нийт 34 хүмүүс

Аманда Файн	Захирал	WCS, Монгол дахь Хөтөлбөр
Анн Винтерс	Хөтөлбөрийн менежер	WCS, Монгол дахь Хөтөлбөр
С. Болорцэцэг	Биологич	WCS, Монгол дахь Хөтөлбөр
Л. Очирхуяг	Тандан судлал/ Газарзүйн мэдээллийн системийн шинжээч	WCS, Монгол дахь Хөтөлбөр
Ш. Энхтүвшин	Халдварт өвчний мэргэжилтэн	WCS, Монгол дахь Хөтөлбөр
Н. Бямбажав	Орчуулагч	WCS, Монгол дахь Хөтөлбөр

АРГА ЗҮЙ

Уулзалт ярилцлагын нээлтийн дараа Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэг, Дорнод Монголын Нутгийн Иргэдийн Байгаль Хамгаалах Холбоо, Аймгийн Мэргэжлийн Хяналтын Газар зэрэг байгууллагуудын илтгэлээр эхэлсэн. Эдгээр илтгэлүүд нь идэвхтэн байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч болон байгаль хамгаалагч нарын ажил үүргийн хариуцлага руу чиглэсэн байсан. Бүлгийн ажлуудаар оролцогчид нь жижиг багуудад хуваагдан өөрсдийн байгаа газрынхаа мэдээллүүдийг ашиглан байгаль орчны болон зэрлэг амьтдын талаар хэлэлцүүлэг хийж хэрхэн илүү сайн хамгаалах үр ашигтай байдлын талаар тусгасан. Эхний бүлгийн ажлаар багууд өнгөрсөн хугацаанд тохиолдсон бодит байдал дээр тулгуурлан байгалийн нөөц болон зэрлэг амьтдын талаарх нөлөөллүүдийг жагсаасан.

Түүнчлэн багууд энэ мэдээллүүдээ бүх багууддаа илтгэсэн. Үдээс хойш өөрсдийн газар нутгийн байдлыг ашиглан Зэрлэг амьтан Хамгаалах Үйл Ажиллагааны Төлөвлөгөөг боловсруулсан. Харин Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэгийн ажилчид мэдээллүүдийг бичиж төлөвлөгөөгөө уулзалт ярилцлагын дараа гишүүдэд тараан өгсөн. Түүнчлэн оролцогчид хууль бус ангийн асуудлыг тусгасан жүжигчилсэн тоглолт бэлтгэн уулзалт ярилцлагыг улам идэвхижүүлсэн бөгөөд хавар эм бор гөрөөс агнах, идэвхтэн байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч нар хавхаар тарвага агнах хүмүүстэй учрах, өвлийн цагт чоно агнахаар гарсан хэдэн залуусын ан болох чоныг авлаагүй явуулсан гэх мэт санаануудыг тусгасан. Үүний дараагаар хэлэлцүүлэг хийж, идэвхтэн байгаль хамгаалагчид нь ур чадварын үнэлгээний болон санал асуулгын хуудсуудыг хийж гүйцэтгэсэн.

Уулзалт ярилцлагын сүүлчийн өдөр идэвхтэн байгаль тус байгууллагын тандан судлал/газарзүйн мэдээллийн системийн шинжээчтэй уулзан нөхөрлөлийн газар нутаг дахь байгалийн нөөц, зэрлэг амьтдын талаарх нөлөөллийн мэдээллүүдийг тэмдэглэсэн. Тандан судлал/газарзүйн мэдээллийн системийн шинжээч нь газрын зураг болон луужинг хэрхэн ашиглах, нөлөөллүүдийг яаж тэмдэглэх талаар зөвлөгөө өгсөн. Тус байгууллагын хамгааллын биологчид нь өмнөх сургалттай холбогдсон санал асуулгуудын талаар нөхөрлөл бүртэй уулзан ярилцсан бөгөөд уулзалт ярилцлагын төгсгөлд нөхөрлөлийн газар нутагт зэрлэг амьтдын төлөв байдал, мониторинг болон менежментийн төлөвлөгөө бичих, зөрчлийн талаар мэдэгдэх, нөлөөллийн мониторинг нь хэр чухал болох талаар хэлэлцсэн.

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Уулзалт ярилцлагын нээлт болон оршил

Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэгийн (WCS)-ийн Монгол дахь Хөтөлбөрийн
Захирал Доктор Аманда Файн, Хамгаалалын менежер Анн Винтерс

Уулзалт ярилцлага нь 2-р сарын 22ны өглөө Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Нийгэмлэгийн (WCS)-ийн Монгол дахь Хөтөлбөрийн захирал Ph.D Аманда Файн танилцуулах нээлтээр эхэлсэн бөгөөд үүний дараагаар Анн Винтерс оролцогчид болон зохион байгуулагчидыг танилцуулж (оролцогчидын жагсаалтыг харна уу), ерөнхийд нь удирдан явуулах үйл ажиллагаа хариуцсан. Харин С. Болорцэцэг хөтөлбөрийн танилцуулга, хуваарь болон оролцогчидод тайлбарлах ажлыг хариуцсан болно.

Нээлтийн илтгэл

Зэрлэг амьтан хамгаалахад Сумын Байгаль Орчны Хяналтын Улсын Байцаагчын ажлын үүрэг хариуцлага

Д. Энхбаатар – Баянтүмэн сумын Байгаль Орчны Хяналтын Улсын Байцаагч

Ашиг орлого олох зорилгоор байгалийн баялгийг хууль бусаар бэлтгэн ашиглах явдал улам бүр газар авч, байгаль орчин ялангуяа ан амьтан, ой мод, ургамал, газрын хэвлийн нөөц баялаг халдлагад ихээхэн өртөх болсон. Байгалийн баялгийн ашиглалттай холбоотой хэрэг зөрчлийн тоо буурахгүй байгаагаар барахгүй түүний арга хэрэг нарийсаж ирсэн. Нэн ховор амьтан /гангар хун, буга 2ш/ агнасан зөрчлийг хуулийн байгууллагат шалгуулахаар шилжүүлсэн. Ан амьтныг хууль бусаар агнасан зөрчлийг тээвэрлэх, худалдаалах, хадгалах, экспортлох явцад ихэвчлэн илрүүлдэг бөгөөд агнах үйлдэл дээр нь илрүүлээгүй тохиолдолд нөхөн төлбөр ногдуулах боломжгүй зөвхөн 25,0 мянга хүртэлх төгрөгийн торгууль ногдуулж байна. Цаашид хууль тогтоомжийг улам боловсронгуй болгох шаардлагатай юм.

Түүнчлэн шөнийн цагаар номергүй машин явж тарваганы дошин дээр хавх тавьдаг. Мөн бичиг баримтгүй хэн болох нь тодорхойгүй учир зургийн аппараттай байх хэрэгтэй. Харин сүүлийн үед цагаан зээр агнаад худалдаж авсан гэж хэлдэг. Үүний зэрэгцээгээр зүүлтээ буцаан аваад дахин цагаан зээр агнадаг. Яагаад гэвэл хүчинтэй хугацаа тодорхой биш байдаг. Энэ асуудлууд дээр анхаарах хэрэгтэй байгаа юм.

И. Энхтуяа-Байгаль Орчны Хяналт Шалгалтын Хэлтэсийн Дарга (АМХГ)

Байгаль орчин, түүний нөөц баялгийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхтэй холбоотой гарч байгаа элдэв хэрэг зөрчлийг бууруулах, улмаар таслан зогсоох, байгаль орчин түүний нөөц баялгийн хамгаалалтыг сайжруулах, ашиглалтад тавих хяналтыг өндөржүүлэх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байгаа харуулж байна. Энэнхүү шаардлагыг хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Ан агнуурын тухай, Ойн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт орж батлагдсан. Эдгээр хуулиудын гол үзэл баримтлал нь байгаль орчны улсын байцаагчдын эрхийг өргөтгөх, харуцлагыг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдэж байна.

Тухайлбал байгаль орчны хууль тогтоомжийг зөрчсөн үйлдэлдээ хэрэглэсэн тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгслийг хураах, ангийн түүхий эд худалдаалахад гарал үүслийн тодорхойлолт хэрэглэх, хууль бусаар бэлтгэсэн модноос нөхөн төлбөрийг экологи эдийн засгийн үнэлгээгээр тооцох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхэд чиглэгдсэн. Байгаль орчноо хамгаалах, нөхөн сэргээх, экологийн тэнцвэрийг хадгалах зорилтын хүрээнд сүүлийн үед нилээн анхаарал тавьж ирсний нэг нь энэ талын харилцаануудыг зохицуулахад чиглэгдсэн эрх зүйн шинэчлэлийн арга хэмжээ байлаа. Түүний үр дүнд сүүлийн 10 гаруй жилд Байгаль орчны чиглэлээр 34 хууль 29 хөтөлбөр батлагдсан гарсан байна. Эдгээр хууль тогтоомжууд нь байгаль орчны байцаагчид бидний ажиллах ажлын хүрээ, эрх зүйн орчныг тодорхойлж байгаа юм.

Өөрөөр хэлбэл өнөөдрийн байдлаар сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид дээрх байгаль орчны багц хууль /34/, 29 хөтөлбөрөөс гадна байгаль орчны чиглэлийн олон улсын 14 конвенц, засгийн газрын 51 тогтоол, байгаль орчны сайдын 83 тушаалаас гадна хамтарсан болон бусад холбогдох газраар батлагдсан 100 гаруй тушаал, байгаль хамгааллын 295 стандартын хэрэгжилтэд хяналт тавин ажилладаг.

Байгаль орчны байцаагчийн эрх

1. ИААНБ БОХХ, тогтоомжийг хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавина.
2. Хяналтад шаардагдах мэдээ баримтыг холбогдох ИААНБ-аар гаргуулна
3. хууль тогтоомж, стандарт, зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг зөрчиж байгаль орчинд хортой нөлөөлөл үзүүлсэн ИААНБ-д уг зөрчлийг арилгахыг шаардах, тодорхой хугацаагаар үйл ажиллагааг түдгэлзүүлэн зогсоох

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

4. хяналт шалгалт хийхээр ААНБ-д нэвтрэн орох, сорьц дээж авах, тэдгээрийг өөрийн хяналтын дор шинжлүүлэх
5. байгалийн гамшиг, гэнэтийн аюулын үед шаардлагтай бол нийтийн тээврийн хэрэгслээр дараалал харгалзахгүйгээр зорчих, бусад тээврийн хэрэгслийг дайчилж хөлсийг нь төлөх
6. БОХХ, тогтоомжийн хэрэгжилтийг хянах явцдаа тухайн иргэний болон тээврийн хэрэгслийн баримт бичгийн шалгах, зөрчил илэрсэн тохиолдолд бичиг баримт, хууль бусаар агнасан бэлтгэсэн түүсэн олборлосон байгалийн баялаг, ашигласан техник тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг хураах
7. Хууль зөрчсөн этгээдэд захиргааны шийтгэл ногдуулах
8. Байгаль хамгаалагчийн ажлыг шалгах, заавар өгөх
9. Ноцтой зөрчил гаргах үед ашигласан тээврийн хэрэгслийг хураах
10. Лицензи, зөвшөөрөл, байгаль орчны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хүчингүй болгох, үйл ажиллагааг нь бүрмөсөн зогсоох саналаа тухайн эрх олгосон байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх
11. Байгаль орчны тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн шийдвэр гаргасан байгууллага, албан тушаалны шийдвэрийг хүчингүй болгохыг шаардах, эсвэл дээд шатны байгууллагад гомдол гаргаж, шийдвэрлүүлэх

Үүрэг:

1. Хууль тогтоомж, түүнд нийцүүлэн гарсан дүрэм журмыг чанд сахин биелүүлнэ.
2. Зөрчлийн шинж байдлын тухай тэмдэглэл хөтлөн зөрчил гаргагчийн гарын үсэг зуруулах, зурахаас татгалзсан бол энэ тухай тайлбар тэмдэглэл хийх
3. Захиргааны шийтгэл ногдуулах, хууль бус үйл ажиллагааг түдгэлзүүлэн зогсоохдоо акт буюу торгуулийн хуудсанд тэмдэглэх /түүний үндэслэл шалтгааныг хууль тогтоомжийн зүйл заалтын дагуу тодорхойлж/
4. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх, үйлдвэрлэлийн нууцыг хадгалах
5. Хураан авсан зүйл, зэвсэг, хэрэгсэл, түр хураасан бичиг баримтын бүртгэлийг үйлдэж эзэнд нь үлдээж, зэвсэг хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдлыг хангаж, эрх бүхий байгууллагад хугацаанд нь шилжүүлэх
6. Байгаль орчныг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, хяналт тавих үйл ажиллагаанд орон нутгийн иргэд, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх, тэдний идэвх санаачлагыг өнүүлэх, зөвлөн туслах, зохион байгуулах үүрэгтэй.

Дорнод аймагт 2007 онд байгаль орчны чиглэлээр 809 зөрчил илрүүлснээс газар-21%, газрын хэвлий-8,8%, ой-12,2%, ургамал-2,7%, ан амьтан-16,8%, ус-8,3%, агаар-0,5%, химийн хорт бодис-3%, хог хаягдал-15,7%, бусад-10,9% байна. Ан агнуурын зөрчилд 3 байгууллага, 88 иргэнд нийт 2359,0 мян.төгрөгийн торгууль, 13386,4 мян.төгрөгийн нөхөн төлбөр ногдуулсан байна. Үүнээс 1358,0 мян.төгрөгийн торгууль, 6021,4 мян.төгрөгийн нөхөн төлбөр барагджээ. Хураагдсан эд зүйлээс 26066,1 мян.төгрөгийг улсын төсөвт оруулсан байна.

Амьтан, ургамлын талаар “Дорнод” хамгаалалтын захиргаанаас авч хэрэгжүүлж буй хамгаалалтын арга хэмжээ, үйл ажиллагаа

Б. Дэлгэрмаа- Судалгаа шинжилгээ, сургалт, суртчилгаа хариуцсан мэргэжилтэн (ДХЗ)

Хамгаалалтын захиргааны байгаль хамгаалагчид өөрийн хариуцсан нутаг дэвсгэртээ байгаль орчны төлөв байдал болон амьтан ургамлын тархалт байршилтад байнгын ажиглалт судалгааг явуулж байдаг. Байгаль хамгаалагчдын цуглуулсан мэдээллийг мэдээллийн санд тогтмол бүртгэдэг. Үүнээс гадна ШУА, Биологийн хүрээлэн, гадаад дотоодын төслүүдтэй судалгаа шинжилгээний ажил явуулах гэрээ байгуулан биологийн төрөл зүйлийн судалгааг хамтран явуулдаг. Ингэснээр Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн өнөөгийн байдал, ховор, нэн ховор амьтан, ургамлын

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

тархац нутаг бүхэлдээ ТХГН-т багтсан эсэх, ТХГН-ын хил хязгаарыг өргөжүүлэх шаардлага байгаа эсэхийг тодорхойлж саналаа БОЯ-нд уламжилдаг.

Байгаль хамгаалагчийн ажил үүргийн хуваарь

1. Хариуцсан нутаг дэвсгэртээ ТХГН –ийн тухай хууль тогтоомж болон тухайн газар нутгийн хамгаалалтын горим, дэглэмийн биелэлтийг хангуулах
2. Хариуцсан нутагтаа байгалийн нөөц баялагтай холбогдох аливаа үйл ажиллагааг тухайн газар нутгийн менежментийн төлөвлөгөөний дагуу явуулна
3. Иргэн аж ахуйн нэгж, байгууллага байгаль орчны тухай хууль тогтоомжууд болон Монгол улсын байгаль орчны талаархи олон улсын гэрээний хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавих
4. Олон нийтэд байгаль орчны мэдээлэл сурталчилгаа хийж, хамгаалалтын менежментэд орон нутгийн иргэдийг татан оролцуулах, болзошгүй зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулна.
5. Хариуцсан нутаг дэвсгэртээ байгаль орчны төлөв байдлын өөрчлөлтийн ажиглалтыг тогтмол хийж, байгалийн баялагийг нөхөн сэргээх ажлыг зохион байгуулах
6. Аялагч, жуулчдыг мэдээллээр хангаж туслах, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих
7. Байгаль орчны хяналтын ажлын тайлан мэдээг тогтоосон хугацаанд заавар, журмын дагуу гарган хамгаалалтын захиргаанд өгч мэргэжлийн удирдлага тусалцаа авч байх

Судалгаа шинжилгээний ажил бол тухайн биологийн төрөл зүйлийн элбэг ховордлыг тогтоож, цаашдын хамгаалалтын арга хэмжээг тодорхойлоход хамгийн чухал хэсэг буюу үндэс суурь нь болдог.

1. Тусгай хамгаалалттай газар нутагт байгалийн төлөв байдал, түүний хувьсал өөрчлөлтийг тогтоох болон менежментийг боловсронгуй болгоход чиглэгдсэн судалгааг ээлж дараатай зохион байгуулах, ТХГН-т хийсэн судалгааны үр дүн, баримт, мэдээллийг мэдээллийн санд төвлөрүүлэх:
2. Газар нутгийг Улсын тусгай хамгаалалтад авах санал боловсруулж, уламжлах:

Судалгааны ажлын хүрээнд ховор, нэн ховор амьтан, ургамлын тархац нутаг бүхэлдээ ТХГН-т багтсан эсэх, ТХГН-ын хил хязгаарыг өргөжүүлэх шаардлага байгаа эсэхийг тодорхойлж саналаа БОЯ-нд уламжилдаг.

Одоогийн байдлаар Буйр нуур орчмын ус намгархаг орчин, амьтан ургамлыг хамгаалах зорилгоор УТХ-д Байгалийн нөөц газар гэсэн ангиллаар авах үндэслэлийг боловсруулан аймгийн ИТХ-д өргөн барьсан.

3. Олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээн дэх биологийн төрөл зүйлийн хамгаалал:

- НҮБХХ-ийн Дорнод Монголын биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах ба тогтвортой хөгжлийн арга зам төсөл амжилттай хэрэгжсэн бөгөөд зүүн бүсийн биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах, нутгийн иргэдийг амьжиргааг дээшлүүлэх, мэдлэг мэдээллээр хангахад ихээхэн хувь нэмэр оруулсан.
- Олон улсын гэрээ, конвенцид нэгдэх:

Монгол Дагуурын ДЦГ:

- Ус намгархаг газар усны шувууд олноороо амьдардаг орчны тухай конвенци /1997 он/
- Зүүн Хойд Азийн тогоруу хамгаалах сүлжээ нутаг /1997 он/
- Олон улсын Дагуурын дархан газар/1994/

Угтамын БНГ:

- Зүүн Хойд Азийн тогоруу хамгаалах сүлжээ нутаг /2000 он/

Дорнод Монголын ДЦГ:

- Дэлхийн хүн ба шим мандлын нөөц газар –МАВ /2005 он/

Буйр нуур түүний орчмын ус намгархаг газар

- РАМСАР-ын конвенци /2004 он/

Монгол Дагуурын ДЦГ-ыг Дэлхийн хүн ба шим мандлын нөөц газрын сүлжээнд хамруулах материалыг боловсруулж БОЯ-нд өргөн бариад байна.

4. Олон Улсын дагуурын ДГ-ын хүрээнд биологийн төрөл зүйлийн хамтарсан судалгааг явуулж, тэдгээрийг хамгаалах талаар төрөл бүрийн уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулдаг.
5. Хяналт шалгалт
6. Байгаль орчны сургалт, сурталчилгаа

Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг түшиглэн иргэдэд экологийн боловсрол, хүмүүжил олгох, мэдээлэл, сурталчилгааны сүлжээг бий болгож үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулдаг. Биологийн төрөл зүйлийн ач холбогдлын талаар хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр сурталчилж, хүн амын мэдлэг, мэдээллийн түвшинг дээшлүүлэхэд чармайн ажилладаг. Иргэдийн биологийн төрөл зүйлийг мэдлэгийг дээшлүүлэх, байгалийн баялгийг зөв зохистой ашиглах талаар ухуулга сурталчилгааны ажлыг тогтмол явуулдаг.

Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн ажил үүргийн тодорхойлолт

С. Болорцэцэг – Хамгаалалын биологич (WCS)

Идэвхтэн байгаль хамгаалагч гэдэг нь байгаль орчныг хамгаалах, түүний нөөц баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхэд тавих хяналтыг тухайн орон нутагт хэрэгжүүлэхэд туслах үүрэг хүлээсэн, баг, сумын болон дараах шатны удирдлагуудаар хүлээн зөвшөөрөгдсөн 18-аас дээш насны монгол улсын иргэн байх юм.

Ажлын талбар нь тал хээр байх бөгөөд хариуцан ажиллах газрын хэмжээ нь 125,0 га бөгөөд ховор зүйл амьтан, хэт ашигласан газрын хувьд хэсэгчлэн хариуцуулан өгч болох ба хэрэв тус газар нь Тусгай Хамгаалттай Газар бол Хамгаалалтын Захиргаанаас хариуцах газрын хэмжээг заана.

Ажлын чиг

1. Байгаль орчны хууль тогтоомжуудыг удирдлага болгох
2. Иргэдийн ан агнах, байгалийн нөөц баялгийг ашиглах зөвшөөрөл шалгах
3. Зөвшөөрөлгүй, хураамж төлөөгүй тохиолдолд үйл ажиллагааг зогсоох
4. Нөөц баялгийн хууль бус үйлдэлд акт бичиг баримтжуулан байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид шилжүүлэх
5. Байгалийн гамшиг тохиолдох үед зохих шатны Засаг даргад мэдээллэх
6. Сургалт сурталчилгаа ухуулга хийх
7. Хог хаягдлын нэгдсэн цэг тогтоох
8. Булаг шанд усны эхийг хамгаалах, орон нутгийн хамгаалалтанд авахуулах
9. Байгаль орчны чиглэлийн төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллах

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

10. Жил бүрийн ажлын үр дүнгээ сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн хуралд танилцуулан, тайлангаа Аймгийн Байгаль Орчны Албанд ирүүлэн дүгнүүлнэ.

11. Улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нарын удирдлага доор ажиллана.

Орон нутагт ажиллаж байгаа идэвхтэн байгаль хамгаалагч нар шударгаар ажиллаж гарсан (гарч болох) зөрчлийг илрүүлж мэдээллэх гол үүрэгтэй бөгөөд цаашид ард иргэдийг байгаль хамгаалах ажилд татан оролцуулж ажлын цар хүрээгээ өргөжүүлэх нь та бид бүгдийн ажил гэдгийг мартаж болохгүй.

Урамшуулал

Идэвхтэн байгаль хамгаалагчдыг унаа, бие хамгаалах болон холбооны хэрэгслээр хангах үүргийг Сумын Засаг Дарга шийдвэрлэнэ. Хэрэв хууль бус ажлыг мэдээллэсэн, илрүүлсэн тохиолдолд зөрчил гаргагчид ногдуулсан торгуулийн 15%-иар урамшуулах ба өндөр амжилт гаргасан 10 идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг жил бүр шалгаруулж Байгаль Орчны Сайдын нэрэмжит шагналаар шагнана. Сумын Засаг Дарга нар амжилт гаргасан 1 идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг Аймгийн Засаг Дарга 3 идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг шалгаруулж Засаг Даргын нэрэмжит шагналаар шагнана.

БҮЛГИЙН АЖИЛ-I: Байгалийн нөөц болон зэрлэг амьтдад тулгарах нөлөөллийн жагсаалт

Баян ухаа нөхөрлөлийн идэвхтэн байгаль хамгаалагч Н. Нанзаддорж өөрийн нөхөрлөлийн газар нутаг дахь сөрөг нөлөөллүүдийн талаар өөрийн ажигласан зөрчлүүдийн талаар газрын зурагт дүрслэн үзүүлэв. Оролцогчид нь идэвхдэн байгаль хамгаалагч, байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч нарыг оролцуулсан ажлын хэсгүүдэд хуваагдаж өнгөрсөн хугацаанд нүдээр харсан, байгалийн нөөц болон зэрлэг амьтдад тулгарч буй зөрчлүүдийг оролцуулан ерөнхий жагсаалт гаргасан. Үүнд тухайн өдөр, байрлал, төрөл ба зөрчлөөс гарсан үр дүн зэрэг юм. Үүний дараагаар бүх оролцогчид бүлэг бүрийн мэдээллүүдийн талаар харилцан ярилцан хэлэлцүүлэг хийсэн.

БҮЛГИЙН АЖИЛ- II: Зэрлэг амьтан хамгаалалын ажлын төлөвлөгөөний бүдүүвч

Үдээс хойш бүлгийн ажил I-ийн дагуу Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Үйл Ажиллагааны Төлөвлөгөөний бүдүүвчийг хийж (Хүснэгт 1) тус байгууллагын ажилчид төлөвлөгөөг компьютерт бичиж уулзалт ярилцлагын дараа бүх гишүүдэд тараан өгсөн (Хавсралт I).

Хүснэгт 1: Сумын байцаагч, байгаль хамгаалагч болон идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын хамтран хийсэн Зэрлэг Амьтан Хамгаалах Үйл Ажиллагааны хөтөлбөрийн загвар. Жишээлбэл сумын байцаагч эсвэл идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын ажигласан зөрчил бусад байдлыг тусгасан.

Аймаг:		Сум:		Баг:	
ИБХ-ын нэр:				утас #:	
Сумын байцаагчийн нэр:				утас #:	
Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа : 1) Зөрчлийн талаарх мэдээлэл цуглуулах – нөлөөллийн мониторингийн хуудас 2) Сумын байцаагч руу ярих 3) Сэжигтэй хүн байвал ажиглах, баримтжуулах 4) Бичсэн тайлангаа холбогдох удирдлагуудад илгээх, гэх мэт.					

Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг сумын байцаагчийн хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа :

- 1) ИБХ нарын юу хийх талаар тайлбар хийх
- 2) ИБХ нартай хамт тухайн зөрчил дээр очих/ дадлагажих
- 3) Зөрчлийн баримтын талаарх асуудал ; галт зэвсэг болон хавх хураах; саатуулах
- 4) ИБХ-тай хамтрах – Урамиуулалын 15% -ийг ИБХ
- 5) Бичсэн тайлангаа холбогдох удирдлагуудад илгээх, гэх мэт.

Оролцогчид нь үйл ажиллагааны хувьд байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч, идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын хоорондын уулзалтын хугацааг чухалчлан үзсэн. Үүнээс зарим саналуудыг тусгавал:

- Хүүхдүүд сургуульдаа явахдаа нөхөрлөлийн дамжуулсан мэдээг сумын байцаагчидад 7 хоног бүр тараах
- Өөрсдийн тайлан, мэдээгээ сумын төврүү явж буй хэн нэгэнээр дамжуулан сумын байцаагчидад хүргүүлэх
- Улирал бүрийн тодорхой хугацаанд сумын байцаагч нь ИБХ-тай уулзах

Оролцогчид хэрхэн сумын байцаагч, байгаль хамгаалагч болон идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын хоорондын харилцаа холбооны асуудал болон бусадтай хэрхэн түүнийг сайжруулах, хэрэгтэй байгаа багаж хэрэгсэлүүдийн талаар ярилцсан.

Жүжиглэсэн тоглолтын хэсэг- Ан агнуурын зохицуулалт – С. Болорцэцэг

Оролцогчид нь ан агнуурын хуулийн талаарх зарим асуудлыг тусгасан жүжигчилсэн үзүүлбэр бэлтгэх бөгөөд тус уулзалт ярилцлагын хамгийн идэвхитэй үе байлаа. Уулзалт ярилцлагын үеэр ангийн асуудлын талаар жүжигчилсэн тоглолт бэлдэж үзүүлэх бөгөөд гол нь бүтээлч байдлаар хичээлээ илэрхийлэх нь чухал байсан. Жүжиглэсэн тоглолтын үйл ажиллагааг тэд уламжлалт лекцтэй харьцуулж байсан хэдий ч зөрчил дээр үндэслэн зэрлэг амьтдыг дэмжих хэлэлцүүлэг хийх гол зорилгод оршсон юм.

Жүжигчилсэн тоглолтонд баримтлах зүйлс:

- 1) багууд өөрсдийн хичээлээ бусад багуудад харуулахгүй байх,
- 2) багууд дүр хувиарлан авах,
- 3) өөрийн дүрийг үзүүлэхдээ ярихгүй этюд хэлбэрээр үзүүлэх,
- 4) тал хээрийн экосистемийг төлөөлсөн тус амьтдын зан төрх онцлог байдлыг гаргах (дуу авиа гэх мэт),
- 5) тухайн үеийн онцлог байдлыг ажиглан тусгах (улирал гэх мэт),
- 6) тал хээрийн экосистемийг төлөөлөх амьтдын зан төрх, төлөв байдал,
- 7) зарим зүйлүүдийн хууль эрхзүйн статус-Агнах барих хугацаа, зөвшөөрлийн хураамжийн хувь гэх мэт,
- 8) хууль хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа зэргийг харуулахыг зорьсон.

• Жүжигчилсэн тоглолт 1: Анчин ба бор гөрөөс

...Толгодын орой дээгүүр талын бүргэд халин нэгэн зүйлийг олж харчээ. Хаврын урь орсон энэ үеэр цэцэг ногооны шинэхэн үнэр үнэртэнэ. Хэдэн дошин дээр цөөн тооны тарвага ичээнээсээ гаран цомцойн суужээ. Үүний ойролцоогоор нэгэн гур цөөн тооны зүр дагуулан өөрийн газар нутгийг тодрхойлохоор идээшилэн байна. Гэтэл гэнэт буу барьсан анчин...

...Гур ямар нэгэн зүйлийн үнэр авсан бололтой толгойгоо дээш хөдөлгөн зогсох үед бусад зүр шинэхэн ногооны үнэр авч анчин ирснийг мэдсэнгүй. Гэнэт буу тас хийн нэг залуу зүр газар уналаа. Буун дуунаар бүх л амьтад үргэн алга болж дарийн үнэрт тал хээр тэр чигээр хөх униарт автлаа. Анчин зүрийг мотоциклийн зүг чирэн явна.

- **Жүжигчилсэн тоглолт 2: Мал хариулж явсан идэвхтэн байгаль хамгаалагчид тохиолдсон явдал**

... Цэцэг ногоо ургасан хаврын өглөө нэг хоньчин залуу сүрэг хонь хариулан талд явна. Гэтэл хэдэн залуус ямар нэгэн зүйлийг хийж байгаа бололтой газар луу ширтэн тонголзоно. Хоньчин залуу дурандвал тэд тарваганы хэдэн дошин дээр хавх тавьж байгаа харагдана.

...Удалгүй тэд 3 мөндөл агнажээ. Үүнийг ажигж суусан хоньчин залуу идэвхтэн байгаль хамгаалагч (ИБХ) байсан болохоор тэдний талаар мэдээллийн хуудас дээр тэмдэглэн бичлээ. Тэдний царай, машины дугаар, өнгө гэх мэт...ИБХ залуу, сумын байцаагчидад хэл хүргэхээр явлаа.

Хэсэг хугацааны дараа: Сумын байцаагч ирж тэдгээр хүмүүстэй уулзан тэд нарт тус амьтны талаарх хамгаалал, хууль эрхзүйн статусыг дэлгэрэнгүй хэлж торгон явуулжээ. Ингээд ИБХ хуулийн дагуу, урамшуулал хүртжээ.

Жич: нэг мөндлийн экологи эдийн засгийн үнэлгээ нь 42.500 ₮ байдаг учир 127.500 ₮, ИБХ-ын урамшуулал 15% юм.

- **Жүжигчилсэн тоглолт 3: Азтай саарал чоно**

...Цас хаялсан жин өвлийн эхэн сард нутгийн хэдэн залуус хиймороо сэргээхээр чонын авд гарчээ. Тэдний хорхойг хүргэн сүрэг цагаан зээр энд тэнд давхилдана. Үүнтэй зэрэгцэн хярс үнэг замын урд ч ард ч гаран шогшино. Тэд машинаасаа буун чонын мөр хайн ийш тийш холхилдоно. Гэнэт нэг залуу чоныг олж харчээ. Тэд машинаар түүнийх хөөхөөр шийдэн хамаг хурдаар давхисан ч чоно нэг л тэднээс үргэн айсангүй. Тэдгээр залуус чоныг харан бахдан, сүрлэг байдлыг нь шагшин агнаж чадсангүй.

...Чоно тэднийг эргэн харж хэсэг зогссоноо шогшин толгодыг даван одлоо.

Оролцогчидийн санал асуулга ба идэвхтэн байгаль хамгаалагчдын үнэлгээ

Оролцогчид нь уулзалт ярилцлагын туршид тэдгээрийн сэтгэгдэл хэрхэн байсан; ирээдүйд болох сургалтын талаарх санал, хүсэлт; байгаль хамгаалагч идэвхтэн байгаль хамгаалагч болон сумын байцаагч нарын хоорондын харилцаа холбоог хэрхэн сайжруулах; мэдээллийн хуудсыг хэрхэн сайжруулах; болон идэвхтэн байгаль хамгаалагчдын үнэмлэх авсан эсэх (Хавсралт II). Мөн, идэвхтэн байгаль хамгаалагч нар нь өөрсдийн ур чадвараа дээшлүүлэх үүднээс 2007 оны 9-р сарын уулзалт ярилцлагаас хойш үнэлгээний хуудсыг хийж байна (Хавсралт III).

Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн Байгалийн Нөөц болон Зэрлэг Амьтдад тулгарах нөлөөллийг дүрслэх

Өнгөрсөн 2007 оны 9-р сарын уулзалт ярилцлагын сүүлийн өдөр идэвхтэн байгаль хамгаалагчид нь Тандан судлал/Газарзүйн мэдээллийн системийн шинжээчтэй өөрсдийн ажигласан газрын байршлыг газрын зураг дээр буулгах талаар уулзсан. Түүнчлэн тэд тус байгууллагын хамгааллын биологичид нартай уулзан мэдээллийн хуудсын талаар хэлэлцүүлэг хийсэн бөгөөд тэд өмнөх сургалтын талаар асуулт тавьж, түүндээ хариулт авсан.

ҮР ДҮН

Бүлгийн ажил

Оролцогчид нь өөрсдийн ойролцоо байх газар, сумаар хуваагдсан. Баг бүр идэвхтэн байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч, байгаль хамгаалагч нарыг оролцуулсан бөгөөд зэрлэг амьтдын хувьд тулгарсан зөрчил болон, нөлөөллүүдийн бодит жишээг өдөр, газар болон бусад мэдээлэлүүдтэй нь жагсаасан (Хүснэгт 1). Үүний дараагаар баг бүр танилцуулга хийн мэдээлэл солилцон, хэлэлцүүлэг хийсэн.

Хүснэгт 1: ИБХ, сумын байцаагч, байгаль хамгаалагч нарын ажигласан зэрлэг амьтдад учирсан нөлөөлөл ба зарим зөрчилүүд

Өдөр	Байрлал	Нөлөөллийн төрөл	Хууль бус?	Үйл ажиллагаа / Гарсан үр дүн
Сүхбаатар аймаг, Эрдэнэцагаан сум				
10.19.2007	Цавчир	Монгол тарвага	3 хүн ахуйн зориулалтаар тарвага агнахыг завдсан.	Торгууль= 30.000 Нийт торгууль, нөхөн төлбөр= 145 000
Дорнод аймаг Булган сум, Хулсанианд нөхөрлөл				
10.2006	Ханан	Халиун буга	Зөвшөөрөл байхгүй, хуулийн хугацаанд биш	Нөхөн төлбөр = 500,000₮
9.2007	Барчин	Цагаан зээр	мах	Нөхөн төлбөр = 170,000₮
10.2007	Шинэ овоо, Баян Дугуй, Сэрвэн	Цагаан зээр	мах	Нөхөн төлбөр ба торгууль = 285,000₮
12.2007	Даян цагаан өндөр	Саарал чоно	Мах болон эд эрхтэнийг нь эмчилгээний зориулалтаар хэрэглэх	Торгууль= 240,000₮
Дорнод аймаг Гурванзагал сум, Дэлгэрмөнх нөхөрлөл				
23-Apr-07		Монгол тарвага	Ахуйн зориулалтаар арьс, мах	Торгууль = 10,000₮
Дорнод аймаг Сэргэлэн сум, Яхь нөхөрлөл				
23.08.2007	Их бага уул	Монгол тарвага	Ахуйн зориулалтаар зөвшөөрөлгүй агнасан.	Торгууль = 5,000₮
20.11.2007	Зурадын нуур	Саарал чоно	Ашиг олох зорилгоор зөвшөөрөлгүй агнасан.	Нөхөн төлбөр ба торгууль = 260,000₮

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Уузалт ярилцлагын 2 дахь бүлгийн ажлаар байгаль хамгаалагч, сумын байцаагчид болон идэвхтэн байгаль хамгаалагч нарын бүлгүүдийн оролцоотойгоор 9 үйл ажиллагааны төлөвлөгөө бичиж (Хавсралт I). бүлэг бүрийн тус мэдээллийг хэвлэн оролцогчидод тараасан.

Жүжигчилсэн тоглолт ба Ан агнуурын хуулийн зохицуулалт

Жүжиглэсэн тоглолтын гол санаа нь зэрлэг амьтанд түшиглэн хэрхэн ан агнуурын хуулийн хэрэгжилт явагддаг болон хэрвээ идэвхтэн байгаль хамгаалагчидад энэ бүх зүйл тохиолдоход хэрхэн хандах гэх мэт асуудлуудыг өөрсдөөр нь гаргуулан хуулийн хэрэгжилт, зэрлэг амьтдын зан төрх, бусад экологийн хүчин зүйлсүүдийг тодорхой харуулахыг зорьсон. Оролцогчид нь их идэвхи санаачлагтай байсан. Мөн жүжиглэсэн тоглолтын дараагаар дээрх хэлбэрүүдэд өөр өөр хуулийн үзэл санаа тусгагдсан талаар бид дүгнэлт хийж хэлэлцсэн.

Жүжигчилсэн тоглолтын хувьд нэмэлт мэдээлэл ба тайлбар:

Жүжигчилсэн тоглолт 1: Анчин ба бор гөрөөс

- ❖ Бор гөрөөс ба анчин
 - тал хээрийн экосистемийн зүйл
 - бор гөрөөсийг агнах хугацаа 9/1-12/1
 - экологи ЭЗ-ийн үнэлгээ нь эр- 140.000 эм-182.000 төл-238.000 ₮
 - Соёл, ШУ-ы зориулалтаар
- ❖ ИБХ-д сумын байцаагчидад мэдэгдэх
 - Мэдээлэл хөтлөх
 - Баримтжуулах гэх мэт

Жүжигчилсэн тоглолт 2: Мал хариулж явсан идэвхтэн байгаль хамгаалагчид тохиолдсон явдал

- ❖ Аврал эрсэн Монгол тарвага
 - тал хээрийн экосистемийн элементүүд
 - тарвага агнах хугацаа 8/10-10/16 (2 жилээр агнахыг хорьсон)
 - экологи ЭЗ-ийн үнэлгээ нь эр- 25.000 эм-32.500 төл-42.500 ₮
 - Үйлдвэрийн, ахуйн, Соёл, ШУ-ы зориулалтаар

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

- ❖ ИБХ-д сумын байцаагчидад мэдэгдэх
 - Мэдээлэл хөтлөх
 - Баримтжуулах *гэх мэт*

Жүжигчилсэн тоглолт 3: Азтай саарал чоно

- ❖ Хэн нь талын эзэн бэ?
 - тал хээрийн экосистемийн элементүүд
 - өмнө нь чоныг хугацаа заадаггүй агнасан хүнийг шагнадаг байсан. Харин одоо 2008 оныг дуустал агнахыг зүүн бүсэд хориж байна. Саяхан болтол ахуйн зориулалтаар төлбөр хураамжгүйгээр агнаж болно гэж заасан байсан.
 - Соёл, ШУ-ы зориулалтаар болно.
экологи ЭЗ-ийн үнэлгээ нь эр- 60.000 эм-78.000 төл-102.000 ₮
- ❖ ИБХ-д сумын байцаагчидад мэдэгдэх
 - Мэдээлэл хөтлөх
 - Баримтжуулах *гэх мэт*

Оролцогчдын санал асуулга ба Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн үнэлгээ

Уулзалт ярилцлагаар идэвхтэн байгаль хамгалагч, байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч нарыг хамарсан 25 хүмүүсээс 23 нь санал асуулга хийсэн (нийт 34 оролцогчид). Оролцогчид нь ангийн зохицуулалтын талаар жүжиглэсэн тоглолтын хувьд ашиглаж болохуйц байсан бөгөөд хүрээлэн буй орчны хуулийн талаарх нэмэлт сургалтуудыг тэд сонирхсон. Мөн нөхөрлөлийн гишүүд хамтын ажиллагааг эхлүүлэх, газрын зураг, луужин ашиглах зэргийг их сонирхож байсан.

Нийт 10 оролцогчид нь өөрсдийн ажлын төлөвлөгөөндөө үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хамруулан оруулах саналтай байсан. Үүнээс гадна тэдний санал бодол нь зэрлэг амьтан хамгаалагчдын хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагаа байсан ба эргүүл хийх хугацаа болон сард нэг уулзах гэх мэт байсан.

Зэрлэг амьтан хамгаалагчидад шаардлагатай зүйлс нь гар утас (12) эсвэл радио (8) зэрэг бөгөөд 12 оролцогчид өнгөрсөн 10-р сараас эхлэн 2-15 ширхэг мэдээллийн хуудсыг ашиглаж байна. Ихэнхдээ нөлөөллийн талаарх мэдээллийн хуудсанд тухайн нөхөрлөлийн жижиг газрын зургийг хавсаргах, өөрсдийн нүдээр харсан зөрчил гаргагчын гарын үсгийг нэмж оруулах санал гарсан. Ерөнхийдөө оролцогчид нь тус уулзалт ярилцлагын үеийн санал бодол болон ирээдүйд дахин хийж болох сургалт семинаруудын талаар дэлгэрэнгүй санал солилцон бичсэн.

Хүснэгт 2: Уулзалт ярилцлагын үеэр оролцогчид нь санал асуулга хийсэн бөгөөд (Хавсралт II). 3 ерөнхий асуулгын хариултуудыг хариулсан дугаартай нь гаргасан.

Асуулт № & ерөнхий 3 хариулт		Оролцогчдын хариултын тоо
1.	1 Зэрлэг амьтан хамгаалагчдын хоорондын уялдааг сайжруулах, зөвлөгчдийг солилцох	16
	2 Байгаль орчны хуулийн талаарх сургалт	6
	3 Жүжигчилсэн тоглолт / бодит жишээ	5
2.	1 Байгаль орчны хуулийн талаарх шинэ, нэмэлт зүйлсийг тусгасан сургалт	13
	2 Дуран, зургийн аппарат, луужин болон газрын зураг ашиглах сургалт	4
	3 Гишүүдийн хоорондын хамтын ажиллагааг эхлүүлэх болон нөхөрлөлийн үйл ажиллагааны түвшинг хэрхэн нэмэгдүүлэх	2
3.	1 Тийм, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг ашиглах боломжтой	10
	2 Цаг хугацаанаас хамаарах	1
	a. 1 Үйл ажиллагааны ажлын зорилтуудыг ашиглах төлөвлөгөө	10
	a. 2 Байхгүй, өөрсдийн ажлын төлөвлөгөөтэй	3
	a. 3 Байхгүй	2
4.	1 Үйл ажиллагаа ба хамтын оролцоог нэмэгдүүлэх	5
	2 Хяналтын хуваарь & уулзалдах; сар тутам	5
	3 Хуулийн тогтолцоог сайжруулах	3
	a. 1 Сансрын утас, гар утас хэрэгтэй	13
	a. 2 Богино долгионы радио	8
	a. 3 Байр зүй тогтоогч ба зургийн аззарт хэрэгтэй	2
5.	1 Тийм, мэдээллийн хуудас ашиглаж байна	12
	2 Үгүй, мэдээллийн хуудас ашиглаагүй	4
	a. 1 2-15 мэдээллийн хуудас ашигласан	10
	b. 1 Мэдээллийн хуудсанд газрын зураг тусгах	1

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

b.	1	Баримтжуулах үүднээс гарын үсэг хийх	1
b.	1	Мэдээллийн хуудсыг сумын байцаагч руу сургуулийн хүүхдүүдээр тараалгах	1
b.	1	Зэрлэг амьтан хамгаалагчдын хооронд сардаа уулзалт зохион байгуулж байх	1
6.	1	Үнэмлэх авсан	5
	1	Үнэмлэх аваагүй	5
		Бусад тэмдэглэл:	
		Энэ өндөр бүтээмжтэй сайн уулзалт болсон	2
		Гарын авлага, материалуудыг илүү тоогоор авах хүсэлтэй	2

Уулзалтын үеэр 11 идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн 9 нь үнэлгээний хуудсыг хийж өгсөн (Хүснэгт 3). Тэд 14 асуулгын дагуу (хамгийн өндөр ур чадварын түвшин 10) 0-10 хүртэлх баллаар өөрсдийн түвшинг үнэлэсэн:

1. ИБХ-ийн үүрэг хариуцлагыг ухамсарлаж, хэрэгжүүлдэг.
2. Байгалийн баялаг, зэрлэг амьтдад учирч буй үр нөлөөнд мониторинг хэрэгтэйг ойлгож байна.
3. Мониторингийн маягт хэрхэн ашиглахыг мэдэх эсэх (нөлөөллийн тухай мэдээллүүдийн тэмдэглэл гэх мэт)
4. Хуваарь гаргаж хэзээ эргүүл хийхээ тодорхойлсон эсэх (байгалийн нөөц ба зэрлэг амьтдад учирч буй зөрчлийн талаар хэрхэн сумын байцаагчид хэл хүргэх вэ)
5. Зорилго зорилт хоёрын ялгааг ойлгосон эсэх
6. Зэрлэг амьтдын судалгааг яаж хийхийг мэдэх эсэх
7. Тарвагыг нүдээр гүйлгэн ажиглаж чадах ба мөн бие даан хийдэг эсэх
8. МНБ-ийн гишүүддээ байгалийн баялаг, зэрлэг амьтдын менежмент, хамгааллын тухай ярьж өгдөг.
9. Байгаль орчны хуулиудыг удирдлага болгодог
10. Зэрлэг амьтан, байгалийн нөөцийн нөлөөллийн талаарх тайлан бичих
11. Улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нартай ажилладаг эсэх
12. Байгаль орчны ТББ-уудтай хамтран ажилладаг
13. Хог хаягдлын нэгдсэн цэг тогтоох
14. Сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн хуралд тайлангаа танилцуулж, Аймгийн Байгаль Орчны Албанд ирүүлэн дүгнүүлдэг.

Ерөнхийдөө, 14 асуулгын дагуух ур чадварын анхан шатны түвшинг тэд хийсэн бөгөөд (дундаж = 4.6, 0 – 10 оноо; Хүснэгт 3), хүрэх түвшингийн дундаж нь хүрсэн түвшингийн дундажтай адилхан байсан (дундаж = 7.1, 3 – 10 оноо. Түүнчлэн ИБХ-ыг 2007 оны 9-р сарыг энэ оны 2-р сарын сургалтын үнэлгээтэй харьцуулан үзэхэд дундажаар, тэдний хувьд өнгөрсөн оны 9-р сарын сургалтыг бодвол энэ оны 2-р сарын сургалтын ур чадварын одоогийн байгаа үнэлгээний түвшин нь 2.6 дахин нэмэгдсэн байна. Гэсэн хэдий ч дээрх 2 сургалтын хүрэх түвшингийн үнэлгээг хооронд нь харьцуулбал (2008 оны 2-р сарын хувьд 1.2 дахин их) багаар нэмэгдсэн байна. Ирээдүйд болох уулзалт, сургалтын үед ИБХ нараас үнэлгээний хуудсыг дахин тараан хийлгэх бөгөөд 2008 оны 9-р сарын ИБХ-ын сүүлчийн сургалтын үеэр хүн бүртэй уулзан хүрсэн түвшингийн талаар ярилцах болно.

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Хүснэгт 3: 14 асуулгын дагуу 9 идэвхтэн байгаль хамгаалагчдын нийлбэр үнэлгээний байдал: Энэ нь тэдний хувьд 2 дахь үнэлгээ юм.

Мэдэхгүй	Анхан шат			Дунд шат			Дээд шат			Мэргэжилтэн
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Асуултын дугаар		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Үнэлгээ
МНБ		2008 Үнэлгээ														
Зэгэстэй	Одоо байгаа түвшин	7	5	5	4	7		7	5	6	6	5	6	7	8	6.0
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	8	7	6	5	8		8	7	9	7	6	7	8	9	7.3
А. Батсайхан	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Ганга сөдөт	Одоо байгаа түвшин	4	7	5	3	6		1	7	6	3	1	5	7	6	4.7
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	7		7	6	7		6	7	7	4	4	5	7	6	6.1
Саарал	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Баянхуаа	Одоо байгаа түвшин	7	4	5	3	4	5	4	6	5	5	4	0	4	4	4.3
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	8	7	7	5	5	7	6	8	6	7	5	4	6	7	6.3
Н. Нанзаддорж	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Хулсан шанд	Одоо байгаа түвшин	5	3	3	5	3	3	4	3	3	2	0	1	1	3	2.8
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	9	9	9	8	6	9	9	9	5	8	6	6	8	9	7.9
Эрдэнэчимэг	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Дэлгэр мөнх	Одоо байгаа түвшин	4	9	9	7	9	8	9	3	8	9	8	10	9	3	7.5
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	5	10	10	8	10	10	10	7	10	10	10	10	10	10	9.3
Л. Анхцэцэг	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Баян хангай	Одоо байгаа түвшин	5	4	4	5	4	3	2	4	5	3	0	3	2	4	3.4
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	8	7	7	8	6	6	5	7	7	7	4	6	6	8	6.6
Пүрэвдорж	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Баянбүрд	Одоо байгаа түвшин	5	5	5	5	5	5	5	5	7	7	2	7	2	7	5.1
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	6	6	6	6	6	6	6	6	8	8	3	8	3	8	6.1
Өлзийдүүрэн	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Хотонт	Одоо байгаа түвшин	5	5	4	8	5	3	4	3	4	3	1	5	2	6	4.1
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	7	6	6	9	7	5	6	5	6	6	4	8	4	9	6.3
Эрдэнэбаяр	Хүрсэн түвшин															
МНБ		2008														
Мойлт	Одоо байгаа түвшин	4	2	3	5	5	4	2	5	6	5	1	2	4	6	3.9
ИБХ нэр	Хүрэх түвшин	8	6	7	9	9	8	8	9	8	9	8	9	8	8	8.1
Батболд	Хүрсэн түвшин															

Нөлөөллийн талаарх мэдээлэл

Нийт 18 мэдээллийн хуудсан дээрх зөрчлүүдийг 2 сард 3 идэвхтэн байгаль хамгаалагч авчирсан бөгөөд өнгөрсөн 10-р сард бид тараасанаас хойш 4 сарын хугацаанд тэмдэглэсэн мэдээлэл юм. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн цагаан зээрийн хувьд хамгийн их ан байдгийг ИБХ нь тэмдэглэсэн байна (10 удаагийн тохиолдлоор; 8 амьтан агнагдсан).

Хүснэгт 4: Өнгөрсөн 4 сарын туршид малчдын 3 нөхөрлөлийн ИБХ-ын тэмдэглэсэн нөлөөллийн нийлбэр. Малчны нөхөрлөл бүрийн байрлал: Дорнод аймгийн Баянтүмэн сумын Хотонт; Дорнод аймгийн Баяндун сумын Баянухаа; Сүхбаатар аймгийн Эрдэнэцагаан сумын Зэгстэй нөхөрлөлүүд тус тус байсан.

Малчны нөхөрлөл	Өдөр	Байрлал	Зүйл ба Байгалийн нөөц баялаг	#	Галт зэвсэг / Хавх	Зөрчил	Үйл ажиллагаа/ Гарах үр дүн
Хотонт	9/3/2007	Нуур	Цэн тогоруу	1	2 буу; 1 хутга	байна	
Хотонт	9/3/2007	Шаазан нуур	Загас	12	2 тор; 3 загасны уурга	байна	байхгүй
Хотонт	9/18/2007	Баянтүмэн сум, Хөх чулуу	Цагаан зээр	-	1 хутга	байна	-
Хотонт	9/19/2007	Бага нуур	Монгол тарвага	1	11хавх	байна	байхгүй; үзүүлээгүй
Хотонт	10/7/2007	Бага хонхор	Цагаан зээр	-	1 хутга	байхгүй	байхгүй; ахуйн зөвшөөрөлтэй
			Хярс үнэг	1		байхгүй	
Хотонт	10/8/2007	Сэргэлэн сум, Өлийн даваа, Хөх хошуу	Цагаан зээр	нуусан 2	2 буу; 1 хутга	байхгүй	байхгүй; ахуйн зөвшөөрөлтэй
Хотонт	10/8/2007	Хөх хошуу, Хотонт	Цагаан зээр	1	1 буу	байна	-
Хотонт	10/13/2007	Хөх хошуу	Цагаан зээр	2	1буу; 2 хутга	-	-
Хотонт	12/3/2007	Дүүрэнгийн ам	цагаан зээр	2	1 буу	байна	-
Баян ухаа	11/12/2007	Баруун Хөх чулуу	Саарал чоно	0	-	байхгүй	-
Баян ухаа	12/17/2007	Зүүн хөх чулуу	-	-	1 буу		-
Баян ухаа	12/17/2007	Баруун Хөх чулуу, Догой толгой	Халиун буга	1	1 буу	-	-
			Саарал чоно	0	-	-	-
Зэгстэй	10/15/2007	Хөх нүдэн	Цагаан зээр	-	1 буу	-	-
Зэгстэй	10/27/2007	Таван толгой	Цагаан зээр	-	-	-	-
Зэгстэй	11/11/2007	-	Цагаан зээр	-	-	-	-
Зэгстэй	12/26/2007	Хөв	Цагаан зээр	нуусан 1	-	-	-

Идэвхтэн байгаль хамгаалагчид нь тэмдэглэсэн мэдээллийн хуудсаа орхисон байсан тул нөлөөллийн талаарх мэдээллийн хуудсан дахь (толгодын нэр, гол, булаг) тэмдэглэсэн газрын нэрийг идэвхтэн байгаль хамгаалагчид өөрсдийн газрын зураг дээр орлуулан тэмдэглэсэн. Нөлөөллийн байршлыг зураглахдаа тус байгууллагын тандан судлаач/газарзүйн системийн мэргэжилтэн хэрхэн газрын зураг дээр байршлаа тэмдэглэх, луужин хэрхэн ашиглах гэх мэт зүйлсийг заасан. Үүний дараагаар GIS програм ашиглан газрын зураг дээр тухайн газрын нэрийг ашиглан буулгасан (Зураг 1).

ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ ба ДҮГНЭЛТ

Дэвшүүлж буй зорилтууд

Тус уулзалт ярилцлагын үеэр анхны оролцогчид нь бүлгийн ажлын утга санааг ойлгоогүй байсан бөгөөд мэдээллээ бүрэн хуваалцаж чадаагүй. Эхний бүлгийн ажил нь хууль бус үйл ажиллагаанд чиглэсэн байгаль хамгаалах хуулийн хэрэгжилт зэргийн хүрээнд өөрсдийн харсан зүйлсийг бичиж жагсаах байсан юм. Үүний гол шалтгаан нь тус зүйлд тулгарсан зөрчлийг дурьдаад өнгөрсөн хэдий ч гол хууль тэнд хэрхэн хэрэгжсэн талаас нь бичээгүй байсан учир зарим багууд зэрлэг амьтан болон байгалийн нөөцөд тулгарах ерөнхий нөлөөллүүдийг жагсаасан байсан.

Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэсэн зэрлэг амьтдын хамгааллын хувьд үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хийх, хамгийн гол нөлөөллүүдийг жагсаан гаргах зэрэг нь бүлгүүдийн хувьд дээрх зүйлийг эс тооцвол сайн мэдээлэл цуглуулсан гэж хэлж болно. Мөн нөхөрлөлийн газар нутагт зэрлэг амьтад тулгарах нөлөөллийг газрын зурагт буулгах нь энэ сургалтын 3 дахь зорилго байсан хэдий ч төдийлөн үр дүндэй болж биелэсэнгүй. Бид Дорнод Монголын Нутгийн Иргэдийн Байгаль Хамгаалах Холбоогоор дамжуулан идэвхтэй 14 нөхөрлөл бүрд 14 луужин мөн тооны газрын зургуудыг өнгөрсөн 1 сард дараасан хэдий ч тус уулзалтын үеэр авчрахыг сануулсан. Харамсалтай нь тэд эдгээр зүйлсийг болон зөрчил тэмдэглэсэн мэдээллийн хуудсаа мартсан байсан. Гэсэн хэдий ч энэ үеэр 18 мэдээллийн хуудсыг 3 идэвхтэн байгаль хамгаалагчид авчирсан ч түүн дээрх мэдээллийн байршлыг тус байгууллагын ажилын багийнхан газрын зурагт буулгаагүй байна. Харин ирээдүйд, хэн нэгэн нь ашиглаж болохуйц мэдээллийг цуглуулах болон дээрх багийнхан сургалтын үеийн бүх тавьсан зорилгуудаа биелүүлэхийн тулд уулзан тоймчилсон байх хэрэгтэй байна.

Дүгнэлт

Ерөнхийдөө энэ уулзалт ярилцлага нь амжилттай болж өндөрлөлөө. Хамгаалалттай газар нутгийн ойролцоо байгаа малчдын нөхөрлөлүүдтэй зэрлэг амьтдын хамгаалалыг зохицуулахаар байгаль хамгаалагчид, сумын байцаагчид болон идэвхтэн байгаль хамгаалгчид нар бие биетэйгээ уулзах боломжтой тохиосон. Тус үйл ажиллагаа нь дээрх хүмүүсийг ирээдүйд ажлын чиг уялдааны хооронд нэгтгэх сайн эхлэл болсон гэж үзэж байна.

Ирээдүйд идэвхтэн байгаль хамгаалагчдын хувьд хамгийн чухал нь нөхөрлөлийн газар нутаг дээр гарч буй зэрлэг амьтан болон байгалийн нөөцөнд сөргөөр нөлөө үзүүлж буй байдалд мэдээлэл цуглуулах үүднээс мэдээллийн хуудсыг ашиглах нь чухал юм бөгөөд цаашид ДМНИБХХ ны удирдлагаар эдгээр мэдээллийг цуглуулан нөлөөллийн талаарх газрын зураг болон мэдээллийн сан бүрдүүлж ажиллах юм. Энэ бол тэдний цуглуулсан мэдээллийг байгаль хамгаалагч, сумын байцаагч нар хуваалцах, тэдний хоорондын хамтран ажиллах ул үндэс болж өгнө. Түүнчлэн нөхөрлөлийн газар нутаг дахь зэрлэг амьтдын ач холбогдолын хамгааллыг сайжруулахад зөрчил гаргагчдын эсрэг үйл ажиллагаа явуулахад хууль хяналтын байгууллагынхан тус мэдээллийг ашиглах боломжтой.

ХАВСРАЛТ I. Нөхөрлөлд хамаарах зэрлэг амьтдын хамгааллын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал
Баян ухаа нөхөрлөл

Аймаг:	Дорнод	Сум:	Баяндун	Баг:	Хайрхан
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Н.Нанзаддорж		Утас №:	Баяндун сум, Хайрхан баг, Угтамын БНГ
Сумын байгаль орчны байцаагчийн нэр:		С.Алтансүвд		Утас №:	Баяндун сум, БОХУБ Утас: 811158, 99922558
Сумын байгаль орчны байцаагчийн нэр:		Ү.Бөхчулуун		Утас №:	Дашбалбар сум, БОХУБ Утас: 99583470
Байгаль хамгаалагчийн нэр:		Б.Гантөмөр		Утас №:	Угтамын БНГ, Байгаль хамгаалагч Утас:

- Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд дагаж мөрдөх үйл ажиллагаа
 - ❖ Өөрийгөө танилцуулах
 - ❖ Зөрчлийг илрүүлэх
 - ❖ Баримтжуулах
 - ❖ Саатуулах
 - ❖ Мэдээлэл цуглуулах
 - ❖ Мэдээлэл дамжуулах
 - ❖ Хөндлөнгийн гэрчийг шаардлагатай тохиолдолд татан оролцуулах
 - ❖ Сургалт, сурталчилгаа хийх, мэдээллийн хуудас тараах
- Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлийг сумын БОХУБ-ын хувьд даган мөрдөх
 - ❖ Өөрийгөө танилцуулах
 - ❖ Биеийн байцаалтыг шалгах
 - ❖ Сэжигтэнд үзлэг хийх
 - ❖ Зөрчил илэрсэн тохиолдолд зөрчлийг тэмдэглэл хөтлөх
 - ❖ Шийтгэл, торгууль, нөхөн төлбөр бичиж торгох
 - ❖ Зөрчигчийн хэрэглэж буй эд зүйлсэд акт бичин улсын орлого болгох
 - ❖ Мэдээлэл үнэн зөв бодитой бол мэдээлэл дамжуулагчдад торгууль нөхөн төлбөр барагдуулсны дараа 15 хувийн урамшууллыг ЗД-ын захирамжаар олгуулах
 - ❖ Мэдээллийн санг бүрдүүлэхэд хэрэгтэй бодит мэдээллээр хангах
 - ❖ Хууль бус үйл ажиллагааг багасгах
 - ❖ Зөрчил гаргагчийн тухай мэдээллийг олон нийтэд танилцуулах
- Байгаль хамгаалагч
 - ❖ Өөрийгөө танилцуулах
 - ❖ Зөрчлийг илрүүлэх
 - ❖ Баримтжуулах
 - ❖ Саатуулах
 - ❖ Мэдээлэл цуглуулах
 - ❖ Мэдээлэл дамжуулах
 - ❖ Хөндлөнгийн гэрчийг шаардлагатай тохиолдолд татан оролцуулах
 - ❖ Сургалт, сурталчилгаа хийх, мэдээллийн хуудас тараах
 - ❖ Тодорхой хэмжээний газар нутгийг хариуцан ажиллана

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Ганга-Сөдөт нөхөрлөл

Аймаг:	Сүхбаатар	Сум:	Дарьганга	Баг:	2-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Ж.Саарал		Утас №:	Дарьганга сум, Ганга нуур, Утас: 91878739, 99517868
Сумын байгаль орчны байцаагчийн нэр:		Ө.Түвдэн		Утас №:	Дарьганга сум Утас: 91861115
Байгаль хамгаалагчийн нэр:		Ц.Тогоонтөмөр		Утас №:	Дарьгангын БЦГ, Байгаль хамгаалагч Утас: 91861110, 99749766

- Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд дагаж мөрдөх үйл ажиллагаа
 - ❖ Мэдээлэл цуглуулж, баримтжуулна
 - ❖ Ажиглалт хийнэ
 - ❖ БОХУБ-д мэдээлэл хийнэ
- Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлийг сумын БОХУБ-ын хувьд даган мөрдөх
 - ❖ Нөхөрлөл болон байгаль орчны болон бусад хууль тогтоомжуудын биелүүлэлтийг хангуулна
 - ❖ Нөхөрлөлийн дүрэм журамыг гишүүдэд дагаж мөрдүүлэх
 - ❖ Нөхөрлөлийн гишүүдийн ажиллах нөхцөлийг хангах
 - ❖ Хууль тогтоомжийн дагуу захиргааны хариуцлага хүлээлгэнэ
 - ❖ Нөхөрлөлийн гишүүдийн ёс зүйг хангуулна
- Байгаль хамгаалагч
 - ❖ Нөхөрлөлийн гишүүдэд холбогдох хууль, тогтоомжийн тухай мэдээллийг өгөх
 - ❖ Илэрсэн зөрчлийг баримтжуулж мэдээлэлийн санг баяжуулах
 - ❖ Хууль бус үйл ажиллагааг зогсоох
 - ❖ Нөхөрлөлд явуулж байгаа үйл ажиллагаатай хамтарч ажиллах
 - ❖ Холбогдох газруудад ажлынхаа тайланг гаргаж өгнө
 - ❖ Сумын БОХУБ болон ИБХ нартай байнгын хамтарч ажиллах, сар бүр хамтарсан эргүүлд гарна
 - ❖ ТХГ-уудын тухай хууль, журам, зааврыг мөрдөнө ажиллана
 - ❖ Сургуулийн сурагчидад экологийн боловсрол олгох үүднээс мэдээлэл өгч, сургалт хийнэ

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Есөн-Эрдэнэ нөхөрлөл

Аймаг:	Хэнтий	Сум:	Баян-Овоо	Баг:	З-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Б.Мөнхбаатар		Утас №:	4-р баг, Утас: Сумын холбоо
Сумын байгаль орчны байцаагчийн нэр:		Х.Гэрэлмаа		Утас №:	4-р баг, Утас: Сумын холбоо
Байгаль хамгаалагчийн нэр:		Ц.Дугаржав		Утас №:	Хар ямаатын БНГ 4-р баг, Утас: 88175585

- Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд дагаж мөрдөх үйл ажиллагаа
 - ❖ Мэдээлэл цуглуулах, баталгаажуулах (фото зураг, камер)
- Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлийг сумын БОХУБ-ын хувьд даган мөрдөх
 - ❖ Сумын БОХУБ, Хар ямаатын БНГ-ын байгаль хамгаалагч нартай байгаль орчны багц хуулиудыг хэрэгжүүлж
 - ❖ Сургалт сурталчилгаа явуулна
- Байгаль хамгаалагч
 - ❖ Гарсан зөрчлийг баталгаажуулж, тэмдэглэл хөтлөнө, гарын үсэг зуруулна
 - ❖ БОХУБ, ИБХ нартай хамтран ажиллана

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Баянхангай нөхөрлөл

Аймаг:	Дорнод	Сум:	Матад	Баг:	З-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Ц. Пүрэвдорж Ш. Өлзийдүүрэн Т. Ганпүрэв		Утас №:	Сумын холбоо (01582)26506 Гар утас: 99584204
Сумын байгаль орчны байцаагч:		Э. Төмөрбаатар		Утас №:	Сумын холбоо (01582)26506 Гар утас:99703002
Байгаль хамгаалагч:		Т. Чулуунбаатар		Утас №:	Гар утас: 99588044

1. Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчлийг баримтжуулах, тэмдэглэл хөтлөх
- ❖ Сумын байцаагч руу хүнээр дамжуулан хэл хүргүүлэх, зөрчил гаргагчийг энэ хугацаанд саатуулах
- ❖ Бичсэн тайлангаа сумын ИХТТ-д танилцуулах, БОА-д хүргүүлнэ

2. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг БОХУБ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ ИБХ болон иргэдийн нөхөрлөлөөс ирүүлсэн мэдээллийг нягтлан шалгах
- ❖ Зөрчлийг илрүүлсэн газарт хамтран үзлэг хийж, зөрчил гаргасан итгээдийн биеийн байцаалтыг шалгаж, ашигласан багаж хэрэгсэл бичиг баримт, хууль бусаар ашигласан байгалийн баялагийг акт үйлдэж хураах
- ❖ Зөрчил гаргасаан этгээдэд зохих хууль тогтоомжийн хүрээнд торгууль нөхөн төлбөр ноогдуулах
- ❖ Мэдээлэл өгсөн ИБХ, нөхөрлөлийг урамшуулах
- ❖ Шалгалтын талаарх танилцуулагыг холбогдох газарт хүргүүлнэ.

3. Байгаль хамгаалагч:

- ❖ Зөрчлийн тэмдэглэл хөтлөх
- ❖ Зөрчил гаргасан этгээдийг саатуулж биеийн байцаалт бичиг баримтыг шалгах
- ❖ Хууль бусаар агнаж бэлтгэсэн байгалийн баялаг түүхий эдийг актаар хураах
- ❖ Сумын БОХУБ-дад зөрлийг шилжүүлж шийдвэрлэлтэнд хяналт тавина.
- ❖ Ажлийн тайланг Хамгаалалтын захиргаанд танилцуулах.

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Хотонт нөхөрлөл

Аймаг:	Дорнод	Сум:	Баянтүмэн	Баг:	1-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		С.Эрдэнэбаяр		Утас №:	Сумын холбоо (01582)26502 Гар утас: 99858320
Сумын байгаль орчны байцаагч:		У. Энхбаатар		Утас №:	Сумын холбоо (01582)26506 Гар утас: 91587080 91584010
Байгаль хамгаалагч:		Байдаггүй			

1. Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчлийн мэдээлэл нотлох баримтыг цуглуулах
зөрчил гаргасан тухайн этгээдийн баримтыг 200с доошгүй гэрчийн этгээдээс тайлбар авсан байх
- ❖ Сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчидад яаралтай мэдэгдэх
Холбогдох бусад баримт бичгийг бүрдүүлж хураагдсан эд зүйлсийг албан ёсоор хүлээлгэж өгөх

2. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг сумын байцаагчийн хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчил гаргасан тухайн этгээдийн зөрчлийн байдлыг харгалзан хууль тогтоожинд заасан заалтын дагуу арга хэмжээ авах
- ❖ Торгууль шийтгэвэр оногдуулсан нийт төлбөрийн 15%-ийг тухайн зөрчил илрүүлсэн ИБХ-дад урамшуулал болгон олгох асуудлыг сумын ЗД-аар шийдвэрлүүлнэ.
- ❖ Зөрчлийн материалыг прокурорт хянуулан тайлан мэдээг гаргах.

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Хулсан шанд нөхөрлөл

Аймаг:	Дорнод	Сум:	Булган	Баг:	2-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Н.Хүрэлтулга		Утас №:	Гар утас: 99573580
Сумын байгаль орчны байцаагч:		Д. Батсүх		Утас №:	Гар утас: 99573939
Байгаль хамгаалагч:		байдаггүй			

1. Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчлийн талаарх мэдээлэл цуглуулах
- ❖ Зөрчил гаргасан тохиолдолд тэмдэглэл хөтлөх
- ❖ Сумын засаг Дарга, Сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчидад яаралтай мэдэгдэх

2. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг сумын байцаагчийн хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчил гаргасан тухай мэдээлэл авах
- ❖ зөрчлийн талаарх мэдээллийг баримтжуулах, баталгаажуулах
- ❖ Зөрчлийн тэмдэглэл хөтлөх, нөхөн төлбөр торгууль тавих
- ❖ Хууль бусаар ан амьтан агнасан ан амьтан болон тэдгээрийн гаралтай түүхий эд буу зэвсэг машин техникийн улсын орлого болгох
- ❖ Прокурорт хянуулах (хуулийн хугацаанд)
- ❖ Мэдээлэгчийг урамшуулах үйл ажилгаанд туслах (15%)

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Яхь нуур нөхөрлөл

Аймаг:	Дорнод	Сум:	Сэргэлэн	Баг:	2, 4-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Д. Тогтох		Утас №:	91585858
Сумын байгаль орчны байцаагч:		Я. Ганзориг		Утас №:	сумын холбоо: 01582-26508 99578334

1. Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчлийн талаарх мэдээлэл цуглуулах, баримтжуулах – нөлөөллийн мониторингийн хуудас
- ❖ БОУБ, байгаль хамгаалагч нарт түргэн шуурхай мэдэгдэх
- ❖ Улирал хагас жил бүтэн жилээр хийсэн ажлын тайлангаа гаргаж холбогдох удирдлагуудад илгээх.

2. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг сумын байцаагчийн хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Хуулийн дагуу арга хэмжээ авах (шалгах, гарсан зөрчилд тэмдэглэл хөтлөж акт үйлдэж хуль бус эд зүйлийг хураах улсын орлого болгох)
- ❖ 14 хоногийн дотор прокурорийн газарт материалаа хянуулах
- ❖ Шүүхээр шийдвэрлүүлэх
- ❖ ИБХ-ийг урамшуулах (15%)
- ❖ Улирал хагас жил бүтэн жилээр хийсэн ажлын тайлангаа гаргаж холбогдох удирдлагуудад илгээх

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Дэлгэрмөнх нөхөрлөл

Аймаг:	Дорнод	Сум:	Гурванзагал	Баг:	1-р Рашаант
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Ч. Болдбаатар Л. Анхцэцэг		Утас №:	9957 3531 0158226504
БОХАлбаны байцаагч:		О. Дашзэвэг		Утас №:	Сумын холбоо 01582-26504

1. Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчлийг баримтжуулах ажилгаа явуулах
- ❖ Фото зураг авах
- ❖ Зөрчлийн тэмдэглэл хөтлөх
- ❖ Үнэмлэх болон бусад бичиг баримтыг шалгах
- ❖ Зөрчил гаргагчийг саатуулах
- ❖ Сумын удирдлага болон БОХУБайцаагчид мэдэгдэх
- ❖ Хуулийн дагуу арга хэмжээ авхуулах талаарх саналаа БОХУБ-д тавьж, баримт материалыг шилжүүлэх
- ❖ Хөндлөнгийн гэрч байлцуулах

2. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг сумын байцаагчийн хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчлийг газар дээр нь шалгаж, тэмдэглэл хөтлөж, тухайн этгээдээр гарын үсэг зуруулж баталгаажуулах
- ❖ Фото зураг авах
- ❖ Хууль зөрчигчид, ан агнуурын болон амьтны аймгийн тухай хуулиудын дагуу нөхөн төлбөр ноогдуулах, бусад арга хэмжээ авах
- ❖ Иргэдээс мэдээлэл авах, үнэн зөв мэдээлэл өгсөн иргэнийг торгуулийн орлогын 15%-иар урамшуулж, мэдээллийг нууцлах
- ❖ Хууль зөрчигчийн талаар ард иргэдэд мэдээлэх
- ❖ ИБХ-ийг ажилд нь дадлагажуулж, заавар зөвлөлгөө өгөх болон мэргэшүүлэх
- ❖ Шалгалтын материалыг холбогдох газарт хүргүүлэх
- ❖ Шинээр ИБХ-ийн тоог нэмэгдүүлж, хамтран ажиллах

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

Зэрлэг амьтан хамгаалах үйл ажиллагааны зураглал

Мойлт, Зэгстэй нөхөрлөл

Аймаг:	Сүхбаатар	Сум:	Эрдэнэцагаан	Баг:	1, 7-р
Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн нэр:		Г. Батболд А. Батсайхан		Утас №:	
ТХГН-ийн байгаль хамгаалагч:		Г. Мөнгөнцэцэг		Утас №:	Сумын холбоо 015153-2244

1. Зөрчлийг илрүүлсэн тохиолдолд ИБХ-ын хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ Зөрчил гарсан тохиолдолд мэдээлэл цуглуулах
- ❖ Сумын байцаагчтай холбоо барьж мэдээлэх
- ❖ Итгэлтэй хүнээр захиа дамжуулах
- ❖ Холбогдох газарт хийсэн ажлаа тайлагнах.

2. Нөхөрлөлийн газар нутагт түшиглэн зөрчлийн талаарх сурсан зүйлсийг сумын байцаагчийн хувьд даган мөрдөх үйл ажиллагаа:

- ❖ ИБХ-ийн мэдээлэлд үндэслэн зохих арга хэмжээг авах
- ❖ ИБХ-ийг ажилд нь дадлагажуулж, заавар зөвлөлгөө өгөх
- ❖ Сард нэг удаа хамтарсан эргүүл хяналтын ажил хийх
- ❖ Шинээр ИБХ-ийн тоог нэмэгдүүлж, хамтран ажиллах

3. ТХГН-ийн байгаль хамгаалагчийн үйл ажиллагаа:

- ❖ Сумын БО байцаагч, ТХГН-ийн Захиргаа, ИБХ, Нөхөрлөлүүд, хэсгийн төлөөлөгч болон сум орон нутгийн удирдлагуудтай хамтран ажиллах
- ❖ ТХГН-ийн төлөвлөгөөний дагуу хууль журам, зааврыг мөрдөн ажиллах
- ❖ Хууль бус үйл ажиллагааг хянаж, зохих арга хэмжээг авах
- ❖ Ард иргэдэд сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулах
- ❖ Жилийн эцэст ажлын үр дүнгийн талаар тайлан тавих /Сум орон, ТХГН/
- ❖ БО-ийг нөхөн сэргээх талаар холбогдох дээд шатны байгууллагад мэдэгдэж, арга хэмжээ авхуулж байх

ХАВСРАЛТ II. Оролцогчдоос авах санал асуулга

ИБХ нэр: _____

Огноо: _____

Аймаг: _____

Сум: _____

Нөхөрлөлийн нэр: _____

Дараах асуултанд хариулна уу : Таны хариултын дагуу сургалтыг өнөөгийн хэрэгцээнд нийцүүлэн сайжруулах болно. Мөн доорх асуултаас гадна нэмэлт тайлбар хийх, санал зөвлөгөө байвал бичнэ үү.

1. Тус уулзалт ярилцлагаар таны чухал гэж бодсон 3 гол зүйл юу байсан вэ?
2. Ирээдүйд болох сургалт семинараар та юуг сурахаар болон ямар матермалыг хүсч байна вэ?
3. Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрхэн ашиглаж болмоор байна вэ?
 - а. Таны ажлын зорилтын хувьд үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг ашилах төлөвлөгөө таньд байна уу?
4. Та болон танай орон нутгийн идэвхтэн байгаль хамгаалагч (сумын байцаагч) Хамгаалттай газрын байгаль хамгаалагч нарын хооронд яаж харилцаа холбоог сайжруулах вэ?
 - а. Таньд харилцаа холбооны хэрэгсэл хэрэгтэй юу? Хэрэв тийм бол ямар холбооны хэрэгсэл хэрэгтэй вэ (радио, багийн холбоо, гар утас, аман мэдээ, хүүхдүүд сургууль руу явах, гэх мэт)?
5. “Зэрлэг амьтан ба байгалийн нөөцийн мэдээллийн хуудсыг” ашигласан уу?”
 - а. Хэдэн ширхэг мэдээллийн хуудас ашигласан бэ?
 - б. Бид яаж мэдээллийн хуудсыг сайжруулах вэ (илүү ашиглах боломжтой)?
6. Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн үнэмэлх, энгэрийн тэмдэгээ авсан уу?, Хэрэв тийм бол
 - а. Хэзээ авсан эсэх: жил сар өдөр

Бусад тэмдэглэл:

**АСУУЛГЫН ХУУДСЫГ БҮРЭН БӨГЛӨӨД СУРГАЛТЫН
БАГШДАА ӨГНӨ ҮҮ. БАЯРЛАЛАА!**

Сургалтын баг

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

ХАВСРАЛТ III. Идэвхтэн байгаль хамгаалагчийг үнэлэх маягт

Нэр: _____

Өдөр: _____

Нөхөрлөлийн нэр: _____ Үнэмэлэх авсан эсэх: _____

Мэдэхгүй	Анхан шат			Дунд шат			Дээд шат			Мэргэжилтэн
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ямар ч туршлагагүй, урьд нь энэ ажлыг хийж байгаагүй	Үүрэг даалгаврыг хараахан бие даан гүйцэтгэх чадваргүй, алдаа гаргадаг			Үүрэг даалгаврыг бие даан гүйцэтгэдэг ч зааварчилгаа хэрэгтэй, алдаа гаргана			Үүрэг даалгаврыг олон удаа бие даан гүйцэтгэж байгаа, алдаа маш цөөн			Бусдыг сургах чадвар туршилагатай, асуудлыг ишийдвэрлэдэг

ЧАДВАР	Гүйцэтгэх түвшин		
	Одоо байгаа түвшин	Хүрэх түвшин	Хүрсэн түвшин
1. ИБХ-ийн үүрэг хариуцлагыг ухамсарлаж, хэрэгжүүлдэг.			
2. Байгалийн баялаг, зэрлэг амьтдад учирч буй үр нөлөөнд мониторинг хэрэгтэйг ойлгож байна.			
3. Мониторингийн маягт хэрхэн ашиглахыг мэдэх эсэх (нөлөөллийн тухай мэдээллүүдийн тэмдэглэл гэх мэт)			
4. Хуваарь гаргаж хэзээ эргүүл хийхээ тодорхойлсон эсэх (байгалийн нөөц ба зэрлэг амьтдад учирч буй зөрчлийн талаар хэрхэн сумын байцаагчид хэл хүргэх вэ)			
5. Зорилго зорилт хоёрын ялгааг ойлгосон эсэх			
6. Зэрлэг амьтдын судалгааг яаж хийхийг мэдэх эсэх			
7. Тарвагыг нүдээр гүйлгэн ажиглаж чадах ба мөн бие даан хийдэг эсэх			
8. МНБ-ийн гишүүддээ байгалийн баялаг, зэрлэг амьтдын менежмент, хамгааллын тухай ярьж өгдөг.			
9. Байгаль орчны хуулиудыг удирдлага болгодог			
10. Зэрлэг амьтан, байгалийн нөөцийн нөлөөллийн талаарх тайлан бичих			
11. Сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн хуралд тайлангаа танилцуулж, Аймгийн Байгаль Орчны Албанд ирүүлэн дүгнүүлдэг.			
12. Байгаль орчны ТББ-уудтай хамтран ажилладаг			
13. Хог хаягдлын нэгдсэн цэг тогтоох			
14. Улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нартай ажилладаг эсэх			

ХАВСРАЛТ IV. Бүлгийн ажил I-ийн явцад багуудын жагсаасан Зэрлэг амьтдын ерөнхий бэрхшээл

Өдөр	Байрлал	Нөлөөллийн төрөл	Яагаад хууль бус?	Үйл ажиллагаа/ Гарах үр дүн
<i>Сүхбаатар аймаг, Эрдэнэцагаан сум</i>				
Өвөл	Цавчир, Хадат, Норов, Хөх нүдэн зэргийг оролцуулаад	шар үнэг, хярс үнэг, мануул мий, саарал чоно	зөвшөөрөлгүй, ангийн үе биш	Хэрэв үнэг, хярс үнэгний тоо цөөрвөл оготно ихэснэ.Зэрлэг амьтдын популяци буурна. Экологийн баланс алдагдана.
Хавар	Лхачинванд, Нүхт, Хараат	халиун буга, бор гөрөөс, саарал чоно	зөвшөөрөлгүй, ангийн үе биш	
Зун	Цавчир, Хөх нүдэн	Монгол тарвага, Цагаан зээр, дорго	зөвшөөрөлгүй, ангийн үе биш	
Намар	Хашаат, Лаг, Улаан баян уул, Түүтгэнэ	цагаан зээр, саарал чоно, монгол тарвага, шар үнэг, хярс үнэг	зөвшөөрөлгүй, ангийн үе биш	
<i>Дорнод аймаг, байн дун сум, Баянхуаа нөхөрлөл</i>				
2007 он	Баруун хөх чулуу, Догой толгой, Дэл, Толь нуур, Норовлин зэргийг оролцуулаад	халиун буга, загас, монгол тарвага, мод	зөвшөөрөлгүй, ангийн үе биш	хяналтыг сайжруулах, орон нутгийн малчдын оролцоог ихэсгэх, хамгааллын хувьд төсөвгүй, муу техник эд юмс, радио холбоогүй байхгүй
<i>Дорнод аймаг, Баянтүмэн сум, Есөнэрдэнэ нөхөрлөл</i>				
<i>Дорнод аймаг, Баян овоо сум, Хотонт нөхөрлөл</i>				
12-р сараас 7-р сар	Хөх хошуу, Хотонт, Хулстай, Холбоо, Өлийн овоо, Адуун чулуу	цагаан зээр агнах, хулгайн ан, ган, зуд, бэлчээрийн доройтол	гэрийн нөхцөлд махыг нь ашиглах, махыг нь худалдан ашиг олох	сөрөг нөлөөлөл өсөх, популяци буурах, нүүдлийн газар болон амьдрах орчин өөрчлөгдөх

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

11-р сараас 1-р сар	Хэрлэн гол сав газар	шар үнэг, хярс үнэг, саарал чоно	анагаах ухааны чиглэлээр эд эрхтэн ашиглах	үүлийн цагаан оготны тоо ихэсэх, бэлчээрийн доройтол экологийн гамшиг тохиолдох
2007 оны 6-р сарын 3	Шаазан нуур	хун	чөлөөт цагаараа хөгжилдөх	
<i>Сүхбаатар аймаг, Дарьганга сум, Ганга сөдөт нөхөрлөл</i>				
Өвөл	Баянцагаан, сумын төв, Ганга нуур, Молцог элс	шар үнэг, хярс үнэг хулгайгаар агнах	хориотой ан	үлийн цагаан оготны тоо ихэсэх
		бургас огтлолт		бэлчээрийн доройтол тарваганы тоо толгой буурах
Хавар	Шилийн богд	дошноос гараад удаагүй байх үед тарвага агнах	хориотой ан	
Зун	Жаргалант	Монгол тарвага агнах	хориотой ан	бэлчээрийн доройтол
Намар	Мухар	цагаан зээр ба саарал чоно агнах	хориотой ан	зэрлэг амьтдын тоо толгой буурах
<i>Дорнод аймаг, Матад сум, Баянбүрд нөхөрлөл</i>				
Өвөл	Лаг нуур, Хүйсийн тал, Тосон, Шар энгэр, Эхэн худаг, Халзан	цагаан зээр хулгайгаар агнах	зөвшөөрлөөс гадна жил ан хийх	экологийн баланс алдагдах
Хавар	Билүүт, Цагаан чулуут, Вангийн цагаан уул	Монгол тарвага	хориотой ан	устах
Зун	Лаг нуур, Бүрдэнэ уул, Мэнэнгийн тал, Хөвөө нуур	саарал чоно	хориотой ан	популяцийн тоо буурах
Намар	Таван толгой	шар үнэг, хярс үнэг	хориотой ан	мэрэгчдийн тоо өсөх
<i>Дорнод аймаг, Гурванзагал сум, Дэлгэрмөнх нөхөрлөл</i>				
Өвөл	Гурван	Хууль бусаар тарвага агнасан	арьс ба мах	торгууль- 25 000
Хавар	Ямаат, Тугал булаг	Хууль бусаар цагаан зээр агнасан	мах	нийт нөхөн төлбөр ба торгууль- 260 000
Зун	Зүүн хүрт	саарал чоно хууль бусаар агнасан	арьс , мах ба дотоод эрхтэн	популяцийн тоо буурах
Намар	Өлөнт	хууль бусаар шар үнэг, хярс үнэг агнасан	арьс	үлийн цагаан оготны тоо ихэсэх

Малчдын Нөхөрлөлд Түшиглэсэн Байгаль Хамгаалах Төсөл

<i>Дорнод аймаг, Сэргэлэн сум, Яхь нөхөрлөл</i>				
9-р сараас-11-р сар	Шорвог толгой, Шар худгийн нуур, Тарган, Жалам, Зүүн далан, Нүхтийн хар ам	цагаан зээр	хулгайн ангаас олох ашиг	попцляцийн тоо буурах, экологийн баланс алдагдах, эко аялал жуулчлал хөгжүүлэх

Улаанбаатар 2008